

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Hanna Hansen

Kärleksgnabb eller fridskränkning?

En kritisk granskning av rättsväsendets hantering av unga inom ramen för
fridskränkingslagstiftningen

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Linnea Wegerstad

Termin för examen: Period 1 VT2021

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och frågeställningar	6
1.3 Teoretiska utgångspunkter	6
1.4 Metod och material	8
1.4.1 Kunskapsläget	8
1.4.2 Rättsanalytisk metod	9
1.4.3 Rättsfallsstudie	11
1.5 Forskningsläge	11
1.6 Avgränsningar	12
1.7 Disposition	12
2 VÅLD I NÄRA RELATION	14
2.1 Inledning	14
2.2 Våld mot kvinnor – ett samhällsproblem	14
2.3 Våldets karaktär	16
2.3.1 Fysiskt och sexuellt våld	16
2.3.2 Psykiskt våld	16
2.3.3 Ekonomiskt och materiellt våld	17
2.3.4 Digitalt våld	17
2.4 Normaliseringsprocessen	18
2.5 Våld i nära relation mellan unga	20
2.5.1 Utsattheten bland unga	20
2.5.2 Våldets uttryck	21
2.5.2.1 Liknande våld – en annan kontext	21
2.5.2.2 Olika typer av våld bland ungdomar	22
3 GÄLLANDE RÄTT	24

3.1	Inledning	24
3.2	Fridskränkingsbrotten	24
3.2.1	Bakgrund	24
3.2.2	Allmänt om brottens konstruktion	25
3.2.3	Närståenderekvisitet	26
3.2.3.1	Bakgrund och syfte	26
3.2.3.2	NJA 2004 s. 97	27
3.2.3.3	RH 2016:29	29
3.2.3.4	Närståenderekvisitet i förhållande till unga	29
3.2.4	Upprepad kränkning av offrets integritet	30
3.2.5	Ägnade att allvarligt skada offrets självkänsla	31
3.3	Istanbulkonventionen	32
3.3.1	Definitioner av begreppen i artikel 3	32
3.3.2	Konventionens föreskrifter	33
3.3.3	GREVIO:s rekommendationer	34
3.4	Unga personer i straffrätten	35
3.4.1	Inledning	35
3.4.2	Barn och unga som brottsoffer	35
3.4.3	Barn och unga som förövare	36
4	RÄTTSFALLSSTUDIE	37
4.1	Inledning	37
4.2	Urval av domar	37
4.3	Gemensamt för samtliga rättsfall	38
4.4	Våldets karaktär	39
4.4.1	Psykiskt våld	39
4.4.2	Fysiskt våld	40
4.4.3	Sexuellt våld	41
4.4.4	Digitalt våld	41
4.5	Normaliseringsprocessen	42
4.5.1	Gränsförskjutning	42
4.5.2	Isolering	43
4.5.3	Växling mellan våld och värme	43
4.5.4	Internalisering	44
4.6	Bedömning av närståenderekvisitet i studerade fall	44
4.6.1	Tingsrätternas bedömning	44
4.6.2	Hovrätternas bedömning	46
4.7	Offrets familjeförhållanden	48
4.8	Beaktandet av parternas ålder	49
4.8.1	Offrets ålder	49
4.8.2	Förövarens ålder	50
4.9	Sammanfattning av rättsfallsstudien	51

5 ANALYS	52
5.1 Inledning	52
5.2 Våld mellan unga personer inom ramen för grov fridskränkning	52
5.2.1 Gällande rätt	52
5.2.2 Underrätternas rättstillämpning	54
5.2.2.1 Våldets uttryck	54
5.2.2.2 Normaliseringsprocessen i unga parrelationer	55
5.2.2.3 Bedömning av närståenderekvisitet	56
5.2.2.4 Trygga familjeförhållanden som grund för bedömningen	58
5.2.2.5 Hur parternas ålder beaktas vid rättstillämpningen	59
5.3 Hur rättstillämpningen beaktar Istanbulkonventionen	61
5.4 Slutsatser	63
5.4.1 Hur beaktas unga parrelationer inom ramen för grov fridskränkning?	63
5.4.2 Är rättstillämpningen i enlighet med Istanbulkonventionen?	65
5.4.3 Vilka brister finns i rättstillämpningen?	66
5.5 Avslutande kommentarer	68
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	70
Källor	70
Litteratur	72
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	75

Summary

In 1998, the violation of integrity offences were introduced into The Swedish Penal Code in order to prosecute people who expose their partner or another close person to systematic and long-term violence. One of the necessary requisites in the violation of integrity offences is that victims and perpetrators must have a close relationship. The provision is primarily aimed at people who have an intimate relationship without living together or being married.

The purpose of this thesis is to critically examine the law enforcement's managing of youth intimate partner violence in light of The Istanbul Convention. Initially, the area of knowledge for intimate partner violence is presented. Research shows that youth intimate partner violence is just as common and as serious as it is for adults. The legal analysis method is used to present applicable law in the field and then a case study of lower court judgments is presented. The case study is based on five different themes that have been identified during the reading and that depicts how the application of law considers adolescents within the framework of the violation of integrity offence.

There are issues in the law enforcements managing of youth intimate partner violence. These issues are mainly attributed to the lower courts' application of the requisites of having a close relationship on adolescents. The lower courts consider precedents from the Supreme Court that pertain to adults and apply the criteria presented to young people as well. By applying an adult framework to a youth relationship, the lower courts miss the vulnerability that is specific to young people's relationships. The rulings of the lower courts are not in direct conflict with the Istanbul Convention. The rulings examined indicate that there are few youth relationships that can be covered by the violation of integrity offences, which indicates that the application of the legislation does not consider the provisions of the Istanbul Convention.

Sammanfattning

År 1998 infördes fridskränkingsbrotten i brottsbalken för att kunna lagföra personer som utsätter sin partner eller annan närstående person för systematiskt och långvarigt våld. Ett av rekvisiten för grov fridskränkning är att offer och förövare ska vara närstående. Bestämmelsen tar främst sikte på personer som har en parrelation utan att vara samboende eller gifta.

Syftet med uppsatsen är att kritiskt granska rättsväsendets hantering av våld i nära relation mellan unga personer i ljuset av Istanbulkonventionen. Inledningsvis presenteras kunskapsområdet för våld i nära relationer. Den forskning som presenteras visar att våld i ungas parrelationer är vanligt förekommande och att våldet är lika allvarligt som våldet i vuxnas parrelationer. Den rättsanalytiska metoden används för att redogöra för gällande rätt på området och sedan presenteras en rättsfallsstudie av underrättsdomar. Rättsfallsstudien utgår från fem olika teman som identifierats under inläsningen och som är talande för hur rättstillämpningen beaktar unga inom ramen för fridskränkingslagstiftningen.

I uppsatsen konstaterar jag att det finns brister i rättsväsendets hantering av våld i nära relation mellan unga personer. Bristerna är främst hänförliga till underrätternas tillämpning av närståenderekvisitet på ungas parrelationer. Underrätterna tar fasta i vägledande avgöranden från HD som avser vuxna personer och tillämpar de kriterier som framställts även vad gäller unga personer. Genom att tillämpa en vuxenram på ett ungdomsförhållande missar underrätterna den utsatthet som är specifik för ungdomars relationer. De avgöranden som granskats visar att det är få unga relationer som kan omfattas av fridskränkingslagstiftningen, vilket tyder på att rättstillämpningen inte beaktar vad Istanbulkonventionen föreskriver.

Förord

Efter nio terminer har det nu även blivit dags för mig att med blandade känslor skriva mina sista ord någonsin på juristprogrammet. Min tid i Lund har, trots ofantliga mängder kurslitteratur, varit otroligt rolig och det finns några som jag vill tacka lite extra.

Först och främst tack till Karro, Ebba och Alex för att ni gjort min tid i Lund helt fantastisk. Det finns inga jag hellre hade delat allt från tentaångest, fester och långa dagar på Juridicum med. Tack för alla skratt och tack för alla minnen. Lund vore ingenting om det inte vore för er. Ett extra tack till Ebba för att du varit min vapendragare under uppsatsskrivandet och för en exemplarisk korrekturläsning.

Tack till mamma och pappa för att ni alltid funnits ett samtal bort när livet som juriststudent känts extra tufft. Er uppmuntran och kärlek har varit ovärderlig. Ett enormt tack till Matilda, hade det inte varit för dig hade jag antagligen inte ens börjat läsa juridik. Tack för all korrekturläsning genom åren (tror inte en enda uppsats lämnats in utan att passera dig först) och tack för all pepp... och för alla luncher.

Tack Oliver för att du är min trygga plats och förlåt för att irritation över uppsatsen ibland riktats mot dig. Att lämna livet som student i Lund känns inte lika läskigt när jag vet att jag har dig vid min sida.

Slutligen vill jag tacka min handledare Linnea Wegerstad. Tack för ditt engagemang samt dina kloka och lugnande ord när jag själv tvivlat på uppsatsen.

Malmö, maj 2021

Hanna Hansen

Förkortningar

Art.	Artikel
BrB	Brottsbalken (SFS 1962:700)
Brå	Brottsförebyggande rådet
GREVIO	Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence
HD	Högsta domstolen
HGO	Göta hovrätt
HSB	Hovrätten över Skåne och Blekinge
HSV	Svea hovrätt
HVS	Hovrätten för Västra Sverige
Istanbulkonventionen	Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet
NCK	Nationellt centrum för kvinnofrid
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
RH	Rättsfall från hovrätterna
SOU	Statens offentliga utredningar

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Ett av Sveriges jämställdhetspolitiska mål är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.¹ Målet innebär att kvinnor, män, flickor och pojkar ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.² Som ett led i Kvinnofridsreformen tillkallades i början av 1990-talet en kommission för att utreda frågor som rör mäns våld mot kvinnor ur ett kvinnoperspektiv.³ Kommissionen, som under utredningens gång kom att kallas kvinnovåldskommissionen, lämnade i juni 1995 över sitt slutbetänkande till regeringen. Den 1 juli 1998 infördes brotten grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning i brottsbalken (BrB).⁴ Lagstiftningens syfte var att ringa in det systematiska och kränkande våld som kvinnor utsätts för och ge dessa samlade gärningar ett högre straffvärde.⁵ Sverige har även genom ratificeringen av Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen) åtagit sig att bekämpa mäns våld mot kvinnor.⁶

I en skrivelse från 2016 framhöll regeringen att flickor och unga kvinnor inte uppmärksammas tillräckligt på området.⁷ Fyra år senare lämnade regeringen i uppdrag till Brottsförebyggande rådet (Brå) att studera vilka åtgärder som kan vidtas i samhället för att förebygga våld i nära relation mellan unga personer.⁸ Trots att våldet mellan unga personer kan vara minst lika allvarligt ges det inte samma utrymme som våldet mellan vuxna personer, dels eftersom det finns kunskapsluckor kring våldet som sker mellan unga personer i parrelationer, dels eftersom våldet ofta inte tas på allvar eftersom det bortförklaras som mobbing, tonårsproblem eller kärleksgnabb.⁹

---

¹”Delmål 6: mäns våld mot kvinnor ska upphöra”, Regeringskansliet.

² Ibid.

³ SOU 1995:60 s. 3.

⁴ ”Grov fridskränkning”, Nationellt centrum för kvinnofrid.

⁵ Prop. 1997/98:55 s. 134.

⁶ ”Istanbulkonventionen”, Jämställdhetsmyndigheten.

⁷ Skrivelse 2016/17:10 s. 116.

⁸ Regeringens uppdrag: Ju2020/03036/KRIM s. 1 f.

⁹ Överlien, Socialvetenskaplig tidskrift 2018:1 s. 82.

1.2 Syfte och frågeställningar

Uppsatsens syfte är att undersöka i vilken utsträckning våld i nära relation mellan unga personer tas på allvar av rättsväsendet. Den forskning som presenteras i uppsatsen visar att flickor som blir utsatta för våld i nära relation av sina pojkvänner befinner sig i en utsatt situation samt att våldet är vanligt förekommande. Trots att forskningen visar att relationsvåld är vanligt mellan unga, är det ovanligt att pojkar och unga män som utsatt sina flickvänner för systematiskt våld och kränkningar döms för fridskränkingsbrott.

Uppsatsen visar även att underrätterna vid rättstillämpningen beaktar unga parrelationer ur samma perspektiv som vuxna parrelationer, vilket gör att underrätterna missar den specifika utsatthet som finns i nära relation mellan unga. Brottet grov fridskränkning i 4 kap. 4 a § första stycket BrB blir därmed sällan tillämpligt på ungas parrelationer, och det systematiska våld som flickor utsätts för bedöms istället som enskilda gärningar och ges ett lägre straffvärde. I uppsatsen granskas närståenderekvisitet i grov fridskränkning samt underrätternas tillämpning av närståenderekvisitet på ungas parrelationer. För att uppnå uppsatsens syfte ämnas följande tre frågeställningar att besvaras:

- Hur beaktas våld i unga parrelationer inom ramen för fridskränkingsbestämmelsen i 4 kap. 4 a § första stycket BrB?
- Är hanteringen av våld i ungas parrelationer i rättsväsendet enhetlig med de krav som ställs i Istanbulkonventionen?
- Vilka brister finns i underrätternas tillämpning av närståenderekvisitet på ungas parrelationer?

1.3 Teoretiska utgångspunkter

Uppsatsens teoretiska utgångspunkt är utomrättslig och tar avstamp i den kunskap som presenteras i uppsatsens andra kapitel. Teorin inbegriper en föreställning om hur verkligheten är och styr urvalet av vilka frågor som

problematiseras i uppsatsen.¹⁰ Den teoretiska utgångspunkten i uppsatsen är att våld i nära relation mellan unga personer är lika allvarligt som våld i nära relation mellan vuxna personer och att straffrättsliga regleringar är ett led i att bekämpa denna typ av våld. Det kunskapsläge som presenteras i uppsatsen visar att det finns vissa diskrepanser mellan det våld som vuxna kvinnor utsätts för och det våld som flickor utsätts för, men att det emellertid finns fler likheter som indikerar att våldet ska tas på lika stort allvar oavsett ålder på offer och förövare.

Vidare utgår uppsatsen från definitionen av *unga personer* och *unga persons parrelationer*. Det finns ingen övergripande åldersgrupp som åsyftas genomgående i uppsatsen. Att det inte finns en specifik åldersgrupp som definierar unga personer beror på att en del av den statistik om våldsutsatthet bland unga personer som uppsatsen grundar sig i har en lägsta åldersgrupp på 16 – 24 år.¹¹ I en omfångsstudie som ligger till grund för kunskap om våld i nära relation mellan unga har gymnasieelever i åldrarna 15 – 19 år varit aktuella.¹² Det relationsvåld som omfattas av uppsatsens syfte tar därmed sikte på våld där det är karakteristiskt för parterna att de är unga. I rättsfallsstudien som presenteras i uppsatsens fjärde kapitel finns emellertid ett definierat åldersspann på 14 – 19 år. Avgränsningen på ålder är baserad på att många unga vid denna ålder fortfarande är under starkt inflytande av sina föräldrar, många har vid denna ålder exempelvis inte ännu flyttat hemifrån och det är därför osannolikt att man är samboende i så ung ålder.¹³

I uppsatsen används könsspecifika ord som man eller pojke när förövare diskuteras, och kvinna eller flicka när offer diskuteras. Avsikten är inte att förneka förekomsten av andra våldskonstellationer. En man kan vara våldsutsatt och en kvinna kan vara förövare. Våldet kan även ske i samkönade relationer. I uppsatsen studeras emellertid en viss typ av våld, där utgångspunkten är att våldet utförs av män och pojkar som utsätter kvinnor

---

¹⁰ Sandgren, Juridisk tidskrift 2004–05 nr 2 s. 299.

¹¹ Brå 2014.

¹² Korkmaz m.fl. (2020).

¹³ Jfr. Korkmaz m.fl. (2020).

och flickor för våld. Därav kategoriseras män i denna uppsats som förövare och kvinnor som offer, även om situationen i flera fall kan se omvänd eller annorlunda ut.

1.4 Metod och material

1.4.1 Kunskapsläget

Uppsatsen är indelad i tre delar. Den första delen är en redogörelse för kunskapsläget om våld i nära relation, varpå denna del inte enbart hänför sig till rättsvetenskap. Våld i nära relation är ett samhällsproblem med inslag från flera olika discipliner, varefter uppsatsens första del baseras på sociologisk forskning för att kunna ge en övergripande bild av hur våld i nära relation ser ut.¹⁴ Detta tvärvetenskapliga angreppssätt kan användas för att förklara begrepp eller fenomen inom ett område genom användningen av ett annat vetenskapsområdes teorier.¹⁵ Claes Sandgren menar att forskning från andra discipliner kan användas för att studeras i en rättslig kontext¹⁶, varpå kunskap om våld i nära relation från sociologin används i denna uppsats för att kritiskt granska rättsväsendets hantering av unga inom ramen för fridskränkingslagstiftningen.

I denna del av uppsatsen har material från Brå varit av betydelse för att få en övergripande förståelse för våld i nära relation. Även Eva Lundgrens forskning om normaliseringsprocessen har varit av vikt för denna del av uppsatsen för att kunna fastställa vad som är karakteristiskt för det våld som sker i nära relation och kvinnors upplevelse av att leva i en sådan relation. Carolina Överlien och Sibel Korkmaz forskning om våld i nära relation används för att presentera vad som är karakteristiskt för relationsvåld mellan ungdomar samt vilka likheter och olikheter som kan identifieras avseende våld i nära relation mellan vuxna personer.

---

¹⁴ Korkmaz m.fl. (2020); Eliasson och Ellgrim (2006) samt Lundgren (2012).

¹⁵ Gräns (2018) s. 437.

¹⁶ Sandgren (2018) s. 57.

1.4.2 Rättsanalytisk metod

I uppsatsens andra del använder jag mig av den rättsanalytiska metoden för att presentera gällande rätt. Det råder delade meningar i doktrinen avseende hur den rättsanalytiska metoden ska tolkas och huruvida denna är ett led i den rättsdogmatiska metoden, eller vice versa. Sandgren är av uppfattningen att den rättsanalytiska metoden är mer fri i inhämtandet av material än den rättsdogmatiska.¹⁷ Enligt Sandgren är den rättsdogmatiska metodens syfte att enbart fastställa gällande rätt, varför den är mer strikt bunden till de allmänt accepterade rättskällorna.¹⁸ Den rättsanalytiska metoden tillåter en friare användning av andra sorters material för uppsatsskrivandet och ger ett underlag för en mångfacetterad analys.¹⁹ Att fastställa gällande rätt är enbart ett led i den rättsanalytiska metoden, men syftet går bortom att enbart fastställa gällande rätt. Rättsdogmatisk metod är således ett inslag i den rättsanalytiska metoden.²⁰

Jan Kleineman är av en annan uppfattning än Sandgren. Kleineman menar att rättsdogmatiken visserligen har sin utgångspunkt i de allmänt accepterade rättskällorna, men att den inte är strikt bunden till dessa.²¹ Syftet med rättsdogmatiken går bortom att enbart fastställa gällande rätt, rättsdogmatiken kan även användas för att framställa kritik av rättsläget och föreslå förändringar.²² Kleineman menar således att det finns utrymme för analytiska samt kritiska moment i den rättsdogmatiska metoden.

Eftersom den kritiska granskningen av rättsväsendet är ett centralt inslag i uppsatsen framstår det mest lämpligt att välja en metod vars huvudsakliga moment är att analysera rätten. Jag är beredd att hålla med Sandgren om att den rättsdogmatiska metoden stannar vid fastställandet av gällande rätt, vilket är alltför snävt för denna uppsats. Den metod som används i uppsatsen är

---

¹⁷ Sandgren (2018) s. 50.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid. s. 51.

²⁰ Ibid. s. 50.

²¹ Kleineman (2018) s. 21 och 24.

²² Ibid. s. 24.

således den rättsanalytiska metoden. I uppsatsen granskas fridskränkingslagstiftningens konstruktion och närståenderekvisitets omfattning, men fokus ligger på att granska rättstillämpningens hantering av unga personer inom ramen för grov fridskränkning. Genom att tillämpa den rättsanalytiska metoden snarare än den rättsdogmatiska har jag inte varit strikt bunden till de klassiska rättskällorna, även om dessa har varit av stor vikt för att fastställa gällande rätt.

Kvinnofridskommissionens betänkande (SOU 1995:60) är tillsammans med proposition 1997/98:55 viktiga källor för uppsatsen. Förarbetena används för att kunna fastställa syftet bakom fridskränkingslagstiftningen. Förarbetena utarbetades visserligen under 1990-talet och kan därför ha tappat i betydelse sedan de skrevs.²³ Min uppfattning är att förarbetena ändå kan tillmätas stor betydelse för denna uppsats eftersom lagstiftningen inte genomgått större ändringar och syftet med lagstiftningen stadgas även i senare förarbeten.²⁴

Doktrin som är av stor vikt för uppsatsen är framförallt Malou Anderssons avhandling *Grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning – fridskränkingsbrotten som rättslig konstruktion*, men även Monica Burmans avhandling *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor – om straffrättens förmåga att producera jämställdhet*. Även Göran Nilssons kommentarer till fridskränkingslagstiftningen har bidragit till förståelse för brottens konstruktion. Doktrinen bidrar med att fylla de luckor och förklara sammanhangen när andra rättskällor inte varit tillräckliga.²⁵

Högsta domstolens (HD) avgörande NJA 2004 s. 97 har stor betydelse för rättstillämpningen av närståenderekvisitet. Avgörandet är vägledande för rättstillämpningen och är en central rättskälla.²⁶ Även en kortare redogörelse för RH 2016:29 presenteras under gällande rätt. Avgörandet har inte samma

---

²³ Bernitz (2020) s. 31.

²⁴ SOU 2011:85 s. 117.

²⁵ Vogel (2020) s. 203.

²⁶ Bernitz (2020) s. 31.

prejudicerande värde som NJA 2004 s. 97,²⁷ men är ändå av intresse för att redogöra för praxis på området.

1.4.3 Rättsfallsstudie

Uppsatsens tredje del är en rättsfallsstudie baserad på åtta avgöranden från underrätter. Urvalet av avgöranden presenteras närmare i avsnitt 4.2. Avgöranden från underrätterna används på grund av att det finns begränsad vägledning från HD att tillgå.²⁸ Granskningen av underrättsdomarna visar även att det finns skillnader i tingsrätternas och hovrätternas tillämpning av närståendeekvisitet, vilket bidrar till en intressant diskussion om närståendeekvisitets tillämpning. Under rättsfallsstudien beaktas givetvis att underrätternas avgöranden inte har samma prejudicerade verkan som avgöranden från högsta instans.²⁹ Rättsfallen studeras utifrån fem olika teman som identifierades under inläsningen: våldets karaktär, normaliseringsprocessen, rätternas bedömning av närståendeekvisitet, offrets familjeförhållanden samt beaktandet av parternas ålder samt. En utgångspunkt för rättsfallsstudien blir den kunskap som presenteras i uppsatsens andra kapitel.

1.5 Forskningsläge

År 2020 fick Brå i uppdrag av regeringen att studera vilka åtgärder som skulle vidtas i samhället för att förebygga våld i nära relation mellan unga. Brå:s resultat ska redovisas den 29 oktober 2021.³⁰ Våld i nära relation mellan vuxna är ett relativt välutforskat ämne. Sedan mäns våld mot kvinnor uppmärksammades under senare halvan av 1900-talet har det forskats om våldet, både i en rättsvetenskaplig kontext och inom andra vetenskaper såsom sociologi.³¹ Forskningen om relationsvåld mellan unga verkar däremot vara försummad, åtminstone inom straffrätten. Den forskning som finns att tillgå är främst inom sociologin, som erbjuder förklaringar om hur våldet yttrar sig

---

²⁷ Jfr. Heuman (2020) s. 157.

²⁸ Jfr. Andersson (2016) s. 47.

²⁹ Jfr. Heuman (2020) s. 149.

³⁰ Regeringens uppdrag: Ju2020/03036/KRIM s. 1.

³¹ Burman (2017); Andersson (2016) samt Eliasson och Ellgrim (2006).

och varför våldet finns.³² Det finns viss internationell forskning om relationsvåld mellan unga, men även denna tar främst sikte på sociologiska aspekter av våldet.³³ Andersson ägnar ett kortare avsnitt av sin avhandling åt relationsvåld mellan omyndiga personer, men utöver detta har unga personer och deras relationsvåld inte diskuterats i en straffrättslig kontext.³⁴

1.6 Avgränsningar

Vad avser relationsvåld mellan unga personer finns det flera aspekter som är av intresse för uppsatsens frågeställningar, men vissa avgränsningar behöver göras. Det är av intresse att fördjupa sig i *varför* ungdomar brukar våld, men detta ryms inte inom ramen för uppsatsen då fokus kommer att ligga på hur våldet beaktas inom ramen fridskränkingslagstiftningen. Orsaksförklaringar till våldet kommer därför lämnas därhän. Inte heller vilka konsekvenser flickor som utsätts för våld kan möta kommer diskuteras i uppsatsen.

En utgångspunkt för uppsatsen är att det är män som är förövare och kvinnor som är offer för relationsvåld. Därav avgränsas andra våldkonstellationer bort i denna uppsats. I uppsatsens andra kapitel utgår jag därför från det våld pojkar utsätter flickor för, även om visst material presenterar att det finns våld i nära relation där situationen ser annorlunda ut. I rättsfallsstudien presenteras enbart fall där pojkar varit förövare och flickor varit offer.

1.7 Disposition

Utöver inledning och analys är uppsatsens indelad i tre delar. Den första delen presenterar kunskapsområdet för våld i nära relation, dels på ett generellt plan, dels det våld som sker mellan unga personer i parrelationer. I denna del redogörs för uppsatsens teoretiska utgångspunkter, det vill säga hur våldet mellan unga i parrelation ser ut. Denna del redogör även för de likheter och

---

³² Korkmaz m.fl. (2020).

³³ Safeguarding Teenage Intimate Relationships (STIR): Young People's Perspectives on Interpersonal Violence and Abuse in Intimate Relationships.

³⁴ Andersson (2016) s.171 ff.

olikheter som finns med det våld som är typiskt för vuxna parrelationer och ungas parrelationer.

Uppsatsens andra del redogör för rättsläget och de rättsliga utgångspunkter som finns inom ramen för uppsatsen. Detta innebär att fridskränkingslagstiftningen kommer att presenteras, med fokus på närståenderekvisitets omfattning och innebörd. Därefter redogör jag för Istanbulkonventionen i de avseenden som är aktuella inom ramen för denna uppsats och slutligen hur barn och unga regleras i straffrätten.

Uppsatsens tredje del är en rättsfallsstudie av avgöranden från underrätter. I denna del presenteras åtta rättsfall där unga personer varit offer och förövare och rubriceringen inledningsvis varit grov fridskränkning. Rättsfallen studeras utifrån olika teman som presenteras närmare i avsnitt 4.2. Avslutningsvis presenteras min analys som är indelad efter de frågeställningar uppsatsen ämnar besvara. Därefter avslutas uppsatsen med en slutsats samt avslutande reflektioner.

2 Våld i nära relation

2.1 Inledning

I detta avsnitt avser jag att redogöra för våld i nära relation. Inledningsvis diskuteras våld mot kvinnor som ett samhällsproblem för att sedan redogöra för olika sorters våld som är typiskt för våld i nära relation samt en redogörelse för normaliseringsprocessen. Dessa inslag är viktiga i uppsatsen för att förstå hur våldet får uttryck och i vilken utsträckning det här är ett problem. Därefter presenteras kunskapsområdet för våld i nära relation mellan unga personer. Denna del avser att beskriva våld i nära relation mellan unga och utreda vilka likheter eller olikheter som finns med våld i nära relation mellan vuxna personer. För att kunna granska rättsväsendets hantering av unga parrelationer är det viktigt att förstå vad som är utmärkande inslag i våld i nära relation samt om och hur dessa inslag återfinns även i ungdomars relationer.

2.2 Våld mot kvinnor – ett samhällsproblem

Under den senare halvan av 1900-talet uppmärksammades mäns våld mot kvinnor och regeringen tillsatte Kvinnovaldscommissionen i syfte att utreda hur våldet kunde förebyggas.³⁵ I det lagförslag som följde av Kvinnovaldscommissionens utredning konstaterade regeringen att Sverige visserligen redan på 1990-talet var ett av världens mest jämlika länder, men att vissa maktobalanser fanns kvar i samhället.³⁶ Regeringen menade att en av de mest extrema obalanserna var det våld som män riktar mot kvinnor.³⁷ Regeringen framhöll att problemet var tillräckligt utbrett för att mäns våld mot kvinnor ansågs vara ett samhällsproblem.³⁸

---

³⁵ Dir. 1993:88 s. 1.

³⁶ Prop. 1997/98:55 s. 20.

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid. s. 21.

På uppdrag av regeringen genomförde Brå år 2014 en nationell undersökning för att kartlägga våld i nära relation.³⁹ Undersökningens syfte var besvara hur stor del av befolkningen, i åldrarna 16–79 år, som utsatts för våld i nära relation under 2012 eller någon gång under livet, samt i vilken utsträckning utsattheten varit återkommande.⁴⁰ I undersökningen konstaterade Brå att närmre sju procent av befolkningen uppgav att de utsattes för brott i en nära relation under 2012.⁴¹ Andelen män och kvinnor som utsattes var nästan lika stora, men det som åtskilde kvinnors och mäns utsatthet var att kvinnorna utsattes för grövre våld och hade ett större behov av stödinsatser jämfört med männen. Kvinnor var även i större utsträckning utsatta för upprepat våld, såväl fysiskt som psykiskt.⁴²

Idag, ett par decennier efter införandet av fridskränkingslagstiftningen och sju år efter Brå:s undersökning finns maktobalansen fortfarande kvar och samhällsproblemet kvarstår. Den 24 mars 2021 lämnade regeringen ett lagförslag till riksdagen vars syfte var att förebygga våld i nära relationer.⁴³ I propositionen framhöll regeringen att mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer fortfarande är ett utbrett problem i samhället.⁴⁴

Det är komplicerat att kartlägga mäns våld mot kvinnor i nära relation till följd av flera faktorer. En anledning till svårigheterna är att det finns ett stort mörkertal. Många kvinnor som utsätts för våld i nära relation polisanmäler inte. Brå konstaterade i undersökningen från 2014 att enbart närmare fem procent av de kvinnor som utsattes för våld polisanmälde brotten.⁴⁵ Varför en så liten andel av de utsatta valde att inte polisanmäla berodde huvudsakligen på att kvinnan många gånger betraktade händelsen som en småsak som inte var värd att anmäla, men kvinnor avstod även från att polisanmäla eftersom parterna själva ansåg sig utreda händelsen.⁴⁶

---

³⁹ Brå 2014 s. 5.

⁴⁰ Ibid. s. 6.

⁴¹ Ibid. s. 7.

⁴² Ibid.

⁴³ Prop. 2020/21:163 s. 1.

⁴⁴ Ibid. s. 9.

⁴⁵ Brå 2014 s. 78.

⁴⁶ Ibid.

2.3 Våldets karaktär

2.3.1 Fysiskt och sexuellt våld

Med fysiskt våld avses knytnävsslag, knuffar, sparkar, kvävningförsök, användandet av tillhygge, att mannen håller fast kvinnan eller andra likartade handlingar.⁴⁷ Mannen väljer många gånger att rikta sina slag eller sparkar på delar av kroppen som går att gömma för utomstående i det fall våldet skulle leda till blåmärken eller andra synliga tecken, men våldet kan även vara av sådant slag att det inte går att dölja.⁴⁸ Våldet behöver inte vara grovt som sparkar och slag med knuten näve, utan även mer lindrigt våld som till exempel en örfil är fysiskt våld.⁴⁹

Med sexuellt våld avses sådant våld som innebär att förövaren kränker den utsattas sexuella integritet och olika former av sexuellt hot eller tvång.⁵⁰ Sexuellt våld kan vara allt från ovälkomna beröringar till våldtäkt.⁵¹ Om offret blir fotograferad eller filmad i ett sexuellt syfte mot sin vilja är även detta sexuellt våld.⁵² Inte alltför sällan sker det sexuella våldet i samband med fysiskt våld och för den utsatte kan det vara svårt att veta vart gränsen mellan frivilligt sex och övergrepp går, eftersom den utsatta kan uppleva att hon behöver vara sexuellt tillgänglig för att undvika andra former av våld.⁵³

2.3.2 Psykiskt våld

Det psykiska våldet består i att mannen vill ha kontroll över kvinnans liv. Det kan även vara verbala kränkningar, isolering och hot om fysiskt våld.⁵⁴ Att mannen är oförutsägbar är en välkänd maktutövningsmetod. Detta kan ge sig uttryck av att mannen ena dagen kan vara lugn och tillmötesgående för att nästa dag vara aggressiv och hotfull.⁵⁵ Mannen kan även kräva att få tillgång

---

⁴⁷ Lundgren m.fl. (2001) s. 27.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Enander och Holmberg (2011) s. 24.

⁵⁰ Eliasson och Ellgrim (2006) s. 31.

⁵¹ Jfr. Enander och Holmgren (2011) s. 24.

⁵² ”Våldets uttryck och mekanismer”, NCK.

⁵³ Jfr. Heimer m.fl. (2020) s. 81.

⁵⁴ Eliasson och Ellgrim (2006) s. 31.

⁵⁵ Ibid.

till kvinnans telefon och sociala medier, det kan finnas ett behov av att ständigt veta vart den utsatta befinner sig eller vilka hon umgås med. Mannen kan uppleva kvinnans vänner eller familj som ett hot mot relationen och begränsar därför personens möjligheter att umgås med andra.⁵⁶

Mannens kontroll över kvinnan kan till slut leda till att begränsningarna blir förbud och att kvinnan får regler att förhålla sig till i vardagen såsom vem hon får umgås med, hur hon får klä sig och vad hon får göra. Ett vanligt medel för psykisk misshandel är även manipulation. Manipulationen kan bestå i ett förminskande av kvinnans känslor såsom att säga att hon är barnslig eller överkänslig för att hon reagerar när något är fel, men även genom att säga att hon får skylla sig själv och att det är hennes fel att situationen uppstår.⁵⁷

2.3.3 Ekonomiskt och materiellt våld

Med ekonomiskt våld som förekommer i nära relationer avses att mannen begränsar kvinnans tillgång till sin ekonomi, det vill säga att mannen fråntar kvinnans hennes ekonomiska oberoende.⁵⁸ Detta kan partnern göra genom att kontrollera personens bankkonto eller skuldsätta personen, antingen gentemot sig själv eller andra.⁵⁹ Det materiella våldet avser sådant våld som förstör personens egendom eller hem, men det kan även vara våld riktat mot husdjur.⁶⁰

2.3.4 Digitalt våld

Det digitala våldet kommer till uttryck på främst två sätt, dels genom kontroll av kvinnans digitala kanaler, dels genom hot. Det kontrollerande beteendet kan vara att mannen kräver att få tillgång till kvinnans telefon och kräver att veta vilka personer hon har kontakt med samt begränsar vad kvinnan får lägga ut för bilder eller liknande på sociala medier.⁶¹ Det digitala våldet kan också innebära ständig kontakt över sociala medier när man inte är med varandra,

---

⁵⁶ Jfr. Enander och Holmberg (2011) s. 23.

⁵⁷ "Våldets uttryck och mekanismer", NCK.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Enander och Holmberg (2011) s. 23.

⁶⁰ Socialstyrelsens handbok (2016) s. 17.

⁶¹ "Olika sorters våld", Stiftelsen 1000 möjligheter.

samt kräva att personen svarar inom en viss tidsram. Det skapar en oro hos kvinnan att veta att man behöver vara ständigt tillgänglig för mannen och att ett sent svar kan leda till utskällningar eller annat våld när man sedan är med varandra igen.⁶²

2.4 Normaliseringsprocessen

När kvinnor utsätts för våld i nära relation av sin man, sambo eller pojkvän talas det i vetenskapen om en normaliseringsprocess. Processen innebär att det våld som finns i relationen över tid blir ett vardagligt inslag i relationen. Normaliseringsprocessen innebär delvis kvinnans sätt att anpassa sig efter mannens våld.⁶³ I den normaliseringsprocess som ofta sker för den våldsutsatta kvinnan finns det enligt Lundgren tre framträdande inslag. Dessa tre inslag är: kvinnans gränser förskjuts och utplånas, isolering samt en växling mellan våld och värme.⁶⁴

När kvinnans gränser förskjuts kan det innebära att gränserna för vad som accepteras och inte accepteras riskerar att suddas ut. Första gången en kvinna blir utsatt för våld av sin partner är hon kanske inte bekant med vart gränsen går. Kvinnan blir snabbt medveten om dessa gränser och upplever sedan hur gränserna suddas ut eller förskjuts.⁶⁵ Förskjutningen av gränserna sker nästan omärkbart och över lång tid och handlar genomgående om att gränserna för vad som accepteras och inte accepteras suddas ut samtidigt som kvinnan går från att vara mer eller mindre underordnad till undergiven.⁶⁶

Likt att kvinnans gränser förskjuts och utplånas är även isoleringen av kvinnan är ett framträdande inslag. Den fysiska isoleringen av kvinnan leder många gånger även till en psykisk isolering. Ett exempel på detta är när mannen inte låter kvinnan träffa sina vänner eller familj eftersom hon främst

---

⁶² ”Olika sorters våld”, Stiftelsen 1000 möjligheter.

⁶³ Lundgren (2012) s. 28.

⁶⁴ Ibid. s. 48.

⁶⁵ Ibid. s. 29.

⁶⁶ Ibid. s. 31.

ska eller bör umgås med honom.⁶⁷ Lundgren menar att en konsekvens av den fysiska isoleringen är att mannen många gånger lagt beslag på kvinnans sociala erfarenheter och han blir därför hennes referensram och successivt kommer han därför att dominera hennes känsloliv. Att mannen blir kvinnans referensram leder till att hon bara har honom för att jämföra till exempel goda och onda handlingar eller upplevelser gentemot. När hon inte har någon annan att jämföra med kan hon bara jämföra honom med sig själv. Lundgren anför att isoleringen gör att kvinnan väljer att inte prata med andra om det våld hon utsätts för, och därför finns det heller ingen möjlighet för andra att ifrågasätta våldet.⁶⁸

Det sista av de tre mest framträdande inslagen är mannens växling mellan våld och värme. Kvinnans känslomässiga beroende av mannen förstärks av den tillgivenhet kvinnan känner de gånger mannen visar ömhet och kärlek. Det är inte enbart att mannen kan vara kärleksfull såväl som våldsam i sig som bidrar till normaliseringsprocessen, utan även växlingen i sig mellan våld och värme. Det är mannen som kontrollerar när, var och hur han växlar och en konsekvens av växlingen blir att gränsen mellan våld och kärlek suddas ut. Lundgren menar att kvinnan riskerar att uppleva våldet som ett uttryck för kärlek.⁶⁹

Utöver dessa tre inslag som nämnts ovan skriver Lundgren även om våldets internalisering, det vill säga att kvinnan tar över mannens verklighetsförståelse och därför gör våldet till sitt eget ansvar. Gradvis kommer kvinnan börja se sig själv genom mannens ögon och internaliserar hans krav och förväntningar på henne. Internaliseringen gör att kvinnorna förskjuter orsaken bakom våldet från mannen över till sig själv.⁷⁰ Kvinnan går från att protestera och lägga ansvaret på mannen, till att slutligen anpassa sig för att överleva våldet.⁷¹

---

⁶⁷ Lundgren (2012) s. 32.

⁶⁸ Ibid. s. 33.

⁶⁹ Ibid. s. 34.

⁷⁰ Ibid. s. 37 f.

⁷¹ Ibid. s. 44.

2.5 Våld i nära relation mellan unga

2.5.1 Utsattheten bland unga

I regeringens strategi för att bekämpa mäns våld mot kvinnor betonas vikten av att ge flickors och unga kvinnors utsatthet större uppmärksamhet eftersom våld i nära relation inte enbart berör äldre och vuxna kvinnor. Regeringen framhöll att flickors och unga kvinnors utsatthet inte uppmärksammats på området.⁷² Att vara ung är inte ett skyddsnät mot psykiskt eller fysiskt våld i en parrelation.⁷³ I *Slagen dam*, en omfångsundersökning av våld i nära relation som publicerades av brottsoffermyndigheten 2001, konstaterades att yngre kvinnor (18 – 24 år) var den åldersgrupp som i störst utsträckning var utsatt för våld av en pojkvän som de inte bodde tillsammans med. Undersökningen visade också att det våld som kvinnor utsattes för av sina pojkvänner främst skedde i kvinnans hem. Trots att kvinnan inte bodde tillsammans med mannen som utsatte henne för våldet, förlorade hon ändå den frizon man kan förväntas ha i sitt eget hem.⁷⁴ Även vid Brå:s undersökning 2014 var yngre kvinnor den grupp som i störst utsträckning varit utsatta för våld i nära relation.⁷⁵

År 2013 genomförde Ungdomsstyrelsen en undersökning med syfte att utreda våld i nära relation mellan unga personer. Det framkom i undersökningen att många av de flickor som utsattes för våld av en pojkvän hade svårt att identifiera sig som en våldsutsatt kvinna.⁷⁶ Anledningen till att flickor hade svårt för att identifiera sig som våldsutsatta var för att de hade en föreställning av att en våldsutsatt kvinna är en kvinna som är gift och har barn. Utifrån denna föreställning hade flickorna svårt att förhålla sig till en vuxen kvinnas utsatthet. En annan studie om våld i ungas parrelationer visar vidare att skuldbeläggandet av offret kan vara starkare när det handlar om ungdomar, jämfört med synen på vuxna förövare och våldsutsatta. Vissa pojkar som slår

---

⁷² Skrivelse 2016/17:10 s. 116.

⁷³ Brå 2018 s. 6.

⁷⁴ Eliasson och Ellgrim (2006) s. 38.

⁷⁵ Jfr. Brå 2014 s. 9.

⁷⁶ Ungdomsstyrelsen, ”Unga och våld” s. 95.

sina flickvänner får stöd från omgivningen och skulden läggs på den våldsutsatta flickan.⁷⁷

2.5.2 Våldets uttryck

2.5.2.1 Liknande våld – en annan kontext

I en studie från 2021, som grundade sig i en empirisk undersökning som genomförts 2017 – 2018, hade 956 gymnasieelever i åldrarna 15 – 19 fått svara på frågor om relationsvåld.⁷⁸ Eleverna fick frågor om de upplevt psykiskt (både ansikte mot ansikte eller digitalt), fysiskt och sexuellt våld när de varit i en relation.⁷⁹ Studien visade att mer än hälften av eleverna hade upplevt någon form av våld i en parrelation. Den vanligaste typen av våld var digitalt våld och den minst vanliga var fysiskt våld. Studien visade även att många av ungdomarna hade utsatts för olika typer av våld och att upprepat våld var vanligt förekommande. Studien visade också att flickor i större utsträckning var utsatta för relationsvåld jämfört med killar.⁸⁰

Vidare fick eleverna även svara på frågor om i vilken kontext våldet hade skett. Resultatet visade att oavsett vilken typ av våld som förekommit, var det vanligast att våldet skedde antingen i det egna hemmet eller i partners bostad. Det absolut vanligaste var att våldet skedde i partners hem. Våld i skolan, på klubben eller i ens väns bostad var också vanligt förekommande. För en ung person som utsätts för våld av sin partner finns det inte ställen där personen är fredad från våldet, eftersom det verkar ske på de ställen där ungdomar annars ska vara skyddade, till exempel i det egna hemmet eller i skolan.⁸¹ I studien framhölls även att våldet inte skedde bakom stängda dörrar, utan på platser där vuxna personer finns tillgängliga och därför har möjlighet att ingripa.⁸²

---

⁷⁷ Gottzén och Korkmaz (2013) s. 68.

⁷⁸ Korkmaz m.fl. (2020) s. 3.

⁷⁹ Ibid. s. 5.

⁸⁰ Ibid. s. 6.

⁸¹ Ibid. s. 8.

⁸² Ibid. s. 13.

Det finns likheter såväl som olikheter i det våld som förekommer i vuxna respektive ungas relationer. Våldet i sig är ofta likartat, det vill säga att våldet förekommer både i fysisk och psykisk form. Det som skiljer våldet åt är snarare i vilken kontext våldet utövas. En viktig skillnad är att unga personer många gånger inte har någon referensram för hur en hälsosam relation ser ut, och därför inte heller kunskap för hur ett kontrollerande och aggressivt beteende yttrar sig. Utöver bristen på erfarenhet och kunskap befinner sig även ungdomar i en pågående socialiseringsprocess där det finns en risk att våld normaliseras, och detta i sin tur ökar risken för framtida våld.⁸³

I en studie från 2013 beskrev flera flickor som varit utsatta för våld i nära relation av en pojkvän våldsprocessen på samma sätt som Lundgren beskriver normaliseringsprocessen. Flickorna uppgav att våldet sakta trappades upp och att gränserna för vad som var acceptabelt omärkbart försköts.⁸⁴ I studien framkom det även att, precis som vuxna kvinnor, hade flickorna svårt att berätta för personer i sin omgivning om våldet de utsatts för. Flera flickor lyfte fram att föräldrarnas oro var en anledning till att inte berätta om våldet. Ett annat skäl för att inte berätta var att flickorna uppgav att de var rädda att föräldrarna skulle förbjuda dem från att umgås med sina pojkvänner.⁸⁵ Vidare konstaterades det i studien att det ungdomar berättat om våld i nära relationer till stor del stämde överens med vad vuxna kvinnor berättat om sina upplevelser.⁸⁶ När våldet sker mellan unga i parrelationer är det vidare lätt att våldet bortförklaras antingen som mobbing, tonårsproblem eller kärleksgnabb.⁸⁷

2.5.2.2 Olika typer av våld bland ungdomar

År 2018 genomförde Överlien en studie där 22 våldsutsatta ungdomar intervjuades i syfte att få en ökad förståelse för det digitala våldet.⁸⁸ De ungdomar som intervjuades hade alla, utöver digitalt våld, även upplevt

---

⁸³ Ettårsrapport s. 12.

⁸⁴ Gottzén och Korkmaz (2013) s. 10.

⁸⁵ Ibid. s. 15.

⁸⁶ Ibid. s. 24.

⁸⁷ Överlien, Socialvetenskaplig tidskrift 2018:1 s. 82.

⁸⁸ Ibid. s. 67.

fysiskt, psykiskt och sexuellt våld ansikte mot ansikte. Det fysiska våldet bestod övervägande av mildare våld såsom örfilar eller att bli tagen för hårt i armen. Ett fåtal flickor hade även upplevt grovt våld. Det sexuella våldet bestod många gånger i att bli övertalad till samlag eller andra sexuella handlingar, men vissa flickor berättade även att de blivit tvingade till sex som straff för att de sagt eller gjort något fel enligt pojkvännen. Det våld som sker ansikte mot ansikte, det vill säga fysiskt, sexuellt och psykiskt våld, var följaktligen likt det våld som förekommer i vuxnas parrelationer.⁸⁹

Överlien menar att dynamiken och det våldsuttryck som sker i ungas parrelationer är mer likt det som sker i vuxnas parrelationer än vad det är olik. Att relationsvåld mellan unga personer fallit mellan stolarna när våld i nära relation utforskats beror enligt Överlien på att det placeras mellan två olika forskningsområden. Å ena sidan finns våld i nära relation mellan vuxna, å andra sidan barn som utsätts för våld av vuxna. Relationsvåldet mellan unga handlar om barn som slår barn. Våldet sker i den privata och intima sfären, men inte nödvändigtvis inom hemmet. Dessutom kan relationen vara mer kortvarig eftersom unga sällan har barn ihop eller ett äktenskap att bevara. De yttre faktorerna skiljer sig från vuxna personer, men ungdomarnas våldsutsatthet är mer lik än olik och påminner om det våld som presenterats i avsnitt 2.3. Sex används för att bestraffa, våldet sker i det dolda och fysiskt våld riktas mot områden där det inte syns. Det psykiska våldet sker många gånger digitalt.⁹⁰

---

⁸⁹ Överlien, *Socialvetenskaplig tidskrift* 2018:1 s. 74.

⁹⁰ *Ibid.* s. 80.

3 Gällande rätt

3.1 Inledning

I detta kapitel redogörs för den lagstiftning som är relevant för att uppnå uppsatsens syfte, vilket är att utreda rättsväsendets hantering av relationsvåld mellan unga personer. Inledningsvis redogörs för fridskränkingsbrotten och de olika rekvisit som ska vara uppfyllda för att rubriceringen ska bli aktuell. Det är av vikt att studera fridskränkingsbrottens konstruktion för att förstå om och hur unga personer kan omfattas av lagstiftningen eller inte. Med beaktning av uppsatsens syfte placeras avsnittets fokus mestadels på närståenderekvisitet och dess innebörd. Övriga rekvisit presenteras för att skapa en helhetsbild av brottets konstruktion, men en fördjupning av dessa lämnas utanför.

Fortsättningsvis redogörs för de delar av Istanbulkonventionen som är relevanta för uppsatsens syfte och slutligen hur unga personer hanteras inom straffrätten. Konventionen och den straffrättsliga regleringen av ungdomar är av vikt för att utreda hur fridskränkingsbrotten förhåller sig till annan lagstiftning och hur det påverkar hanteringen av unga personer inom ramen för fridskränkingslagstiftningen.

3.2 Fridskränkingsbrotten

3.2.1 Bakgrund

Fridskränkingslagstiftningen ämnar markera allvaret i det systematiska våld som män utövar mot kvinnor de har en relation med.⁹¹ Det bakomliggande syftet med förslaget som presenterades av Kvinnovåldskommissionen var att hela den våldsprocess kvinnor utsätts för skulle omfattas av bestämmelsen genom att brottet skulle vara perdurerande.⁹² Bestämmelsen skulle därför, utöver redan kriminaliserade gärningar, också innefatta andra beteenden som

---

⁹¹ Nilsson (2018) s. 157.

⁹² Andersson (2016) s. 114.

är karakteristiska för våldet, till exempel lindrigare psykisk misshandel.⁹³ På detta sätt skulle helhetsbilden bli föremål för domstolens bedömning, även om bedömningen skulle ske i ljuset av enskilda detaljer.⁹⁴ Det ursprungliga förslaget från Kvinnovaldscommissionen genomgick emellertid vissa förändringar innan brottet infördes i lagen. Brottet är perdurerande och vissa av de beteenden som Kvinnovaldscommissionen menade var karakteristiska för våldet omfattas inte av lagstiftningen. Regeringen menade att ett inkluderande av sådana gärningar stred mot legalitetsprincipen eftersom det skulle inkludera en oöverskådlig krets av gärningar.⁹⁵

3.2.2 Allmänt om brottsens konstruktion

Fridskränkningssbrotten regleras i 4 kap. 4 a § BrB. Bestämmelserna föreskriver ansvar för upprepade straffbara kränkningar mot närstående personer.⁹⁶ Fridskränkningssbrotten är indelade i två olika bestämmelser; grov fridskränkning respektive grov kvinnofridskränkning. Det som skiljer bestämmelserna åt är att grov kvinnofridskränkning föreskriver ett krav på att de brottsliga gärningarna ska begås av en man mot en kvinna denne lever eller har levt tillsammans med som gift, eller lever eller har levt under äktenskapsliknande förhållande med. Övriga rekvisit är identiska och oavsett om det rör sig om grov fridskränkning eller grov kvinnofridskränkning är straffet som lägst fängelse i nio månader och som högst fängelse 6 år, vilket följer av lagtexten.

Lagstiftningsmodellen innebär att flera i sig straffbara gärningar bedöms som en enhet och ges ett högre straffvärde än det samlade straffvärdet för gärningarna bedömda var för sig.⁹⁷ I 4 kap. 4 a § första stycket BrB stadgas ramen för fridskränkningssbrotten. Fridskränkningssbrottet innebär att förövaren utför någon av de brottsliga gärningar som regleras i kapitel 3 (brott mot liv och hälsa), 4 (brott mot frihet och frid), 6 (sexualbrott) eller 12

---

⁹³ Andersson (2016) s. 114.

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Prop. 1997/98:55 s. 78.

⁹⁶ Nilsson (2018) s. 156.

⁹⁷ Andersson (2016) s. 29.

(skadegörelsebrott) i BrB alternativt 24 § lagen om kontaktförbud. Dessa kriminaliserade gärningar utgör ramen för fridskränkingsbrotten. För att fridskränkingsbrotten ska kunna tillämpas krävs det att flera gärningar har begåtts.⁹⁸

3.2.3 Närståenderekvisitet

3.2.3.1 Bakgrund och syfte

Fridskränkingsbrotten förutsätter att gärningarna har riktats mot en och samma person och att denne är närstående eller tidigare närstående till gärningspersonen.⁹⁹ Enligt Andersson är närståendekravet det verktyg lagstiftaren valt för att fånga det särskilt skyddsvärda i det systematiska våld fridskränkingsbrottet tar sikte på. Eftersom närståendekravet är en förutsättning för straffansvar får definitionen av närståendebegreppet särskilt stor betydelse i fridskränkingsbrotten.¹⁰⁰

Innebörden av närståenderekvisitet i 4 kap. 4 a § första stycket BrB är inte helt klarlagt genom vare sig bestämmelsens ordalydelse, förarbeten eller genom praxis.¹⁰¹ Enligt bestämmelsens förarbeten innebär närstående, så som det anges i 4 kap. 4 a § första stycket BrB, i första hand en person som gärningspersonen har eller har haft ett förhållande med och som bor eller har bott tillsammans med gärningspersonen.¹⁰² Närståenderekvisitet är inte enbart tillämpligt på heterorelationer där det är en man som slår en kvinna, utan det kan även tillämpas på fall där det är en kvinna som begår gärningarna mot en man, eller i en samkönad relation.¹⁰³

Utöver etablerade parrelationer kan även personer som är närstående till gärningspersonen på annat sätt än genom en kärleksrelation anses vara närstående enligt bestämmelsen. Denna kategori av närstående kan till

---

⁹⁸ Nilsson (2018) s. 157.

⁹⁹ Andersson (2016) s. 120.

¹⁰⁰ Ibid. s. 131

¹⁰¹ Ibid. s. 121.

¹⁰² Prop. 1997/98:55 s. 133.

¹⁰³ Andersson (2016) s. 131

exempel vara föräldrar, syskon, barn, styvbarn eller andra nära släktingar till gärningspersonen.¹⁰⁴

3.2.3.2 NJA 2004 s. 97

NJA 2004 s. 97 är ett vägledande avgörande som har fått stor betydelse för rättstillämpningen vid bedömningen av närståenderekvisitet. HD prövade frågan om ett par som inte var samboende ändå kunde anses vara närstående enligt bestämmelsen. Mannen hade misshandlat sin flickvän vid flera olika tillfällen under ett års tid och även gjort sig skyldig till olaga hot. Mannen dömdes i tingsrätten för grov kvinnofridskränkning¹⁰⁵ och hovrätten ändrade sedan domen till grov fridskränkning.¹⁰⁶ Hovrättens dom överklagades sedan till HD.

Inledningsvis konstaterade HD att det i svensk lagstiftning inte finns någon entydig innebörd av närståendebegreppet, varken juridiskt eller i allmänt språkbruk. Det går därför inte att utesluta att bestämmelsen går att tillämpa på en man och en kvinna som lever i ett fast parförhållande utan att vara sammanboende. HD konstaterade även att bestämmelsens syfte är ämnad att markera allvaret i brottslighet som riktar sig mot personer i nära relationer och som präglas av att den är ägnad att systematiskt kränka den utsatta personen. HD menade att det straffvärda i bestämmelsen är sådant våld som kan pågå under en längre tid utan att bli upptäckt av andra.¹⁰⁷

Fortsättningsvis konstaterade HD att det i förarbetena inte förekommit en strikt definition av närståendebegreppet, utan det angavs att närstående i *första hand* avser en person som gärningspersonen har eller har haft ett förhållande med. HD menade att innebörden av detta var att även andra personer kunde omfattas av närståendebegreppet. HD fann att uttalandena i förarbetena talade för att närståendebegreppet även skulle omfatta fall då två personer levde i en fast parrelation utan att vara samboende.¹⁰⁸

---

¹⁰⁴ Prop. 1997/98:55 s. 132.

¹⁰⁵ NJA 2004, s. 97, se under tingsrättens domskäl.

¹⁰⁶ Ibid. se under hovrättens domskäl.

¹⁰⁷ Ibid. se under HD:s domskäl.

¹⁰⁸ Ibid.

HD ansåg att ordalydelsen i lagtextens andra stycke om grov kvinnofridskränkning talade för att parrelationer utan samboende föll utanför tillämpningsområdet för grov fridskränkning enligt första stycket. HD menade emellertid att det inte fanns skäl att utgå från att regleringen i andra stycket avsåg att begränsa tillämpningen av bestämmelsens första stycke. Eftersom syftet med bestämmelsen var att kunna ge upprepane kränkningar mot en närstående person ett högre straffvärde ansåg HD att en mera långtgående begränsning var och är omotiverad.¹⁰⁹

HD anförde att det i det aktuella målet framkommit att paret haft en känslomässig bindning och haft en relation som varit jämförbar med äktenskap, trots att mannen och kvinnan inte haft ett gemensamt boende eller gemensam ekonomi. Att paret spenderat fritiden ihop, sovit hos varandra två till tre dagar i veckan och haft en gemensam mathållning talade för att de var närstående. HD menade att det förelegat en sådan känslomässig och praktisk bindning mellan mannen och kvinnan av inte obetydlig varaktighet att kvinnan ansågs ha befunnit sig i en sådan utsatt situation som avsågs i de skäl som legat bakom bestämmelsen. Kvinnan var därför att betrakta som närstående till mannen enligt 4 kap. 4 a § första stycket BrB. Att parterna haft varsin bostad föranledde ingen annorlunda bedömning.¹¹⁰

HD:s avgörande fastställer att par som inte bor tillsammans kan betraktas som närstående om förhållandet är jämförbart med ett samboförhållande eller ett äktenskap. Omständigheter som kan påvisa att förhållandet är jämförbart med äktenskap eller ett sammanboende par är känslomässig eller praktisk bindning. Förhållandet ska inte heller ha varit av obetydlig varaktighet. HD menade att de faktorer som är av betydelse borde vara sådana som bidrar till att den utsatte befinner sig i en särskilt utsatt situation.¹¹¹

---

¹⁰⁹ NJA 2004 s. 97, se under HD:s domskäl.

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Ibid.

3.2.3.3 RH 2016:29

Ett annat vägledande avgörande för bedömningen av närståenderekvisitet är RH 2016:29. Av de rättsfall som studeras i rättsfallsstudien är det enbart två rättsfall som avgjorts efter det att RH 2016:29 publicerats. Avgörandet får därför inte särskild stor relevans för denna uppsats, men en kortare presentation ges för att läsarens ska få en uppfattning om praxis på området.

Fallet rörde en man som upprepade gånger misshandlat sin flickvän under de tre månader de varit ett par. Relationen hade varat mindre än sex månader och de hade inte varit folkbokförda på samma adress eller haft gemensam ekonomi eller någon gemensam mathållning. Hovrätten prövade om mannen skulle dömas för grov fridskränkning enligt bestämmelsens första stycke.¹¹²

Hovrätten konstaterade i avgörandet att det inte går att utesluta att en man och kvinna som levt i ett parförhållande som inte varit jämförbart med ett äktenskap ändå kan vara närstående. I detta fall skiljde sig dock sakomständigheterna i övervägande del från HD:s avgörande som gjorde att parterna inte ansågs vara närstående till varandra. Relationen hade varit avsevärt kortare än den i NJA 2004 s. 97 och första gärningen skedde redan några veckor efter det att paret träffats. Hovrätten fann inga andra omständigheter som tydde på att paret skulle anses vara närstående enligt lagens mening.¹¹³

3.2.3.4 Närståenderekvisitet i förhållande till unga

Unga personer uppmärksammades inte under lagstiftningsarbetet. Lagstiftaren tar inte ställning till unga personer och hur eller om de ska omfattas av lagstiftningen.¹¹⁴ Lagstiftaren konstaterar att fridskränkningsbrotten ska ta sikte på hela omfattningen av det systematiska våld som kvinnor utsätts för, och lägger därmed ingen vikt vid ålder på vare sig offer eller förövare.¹¹⁵

---

¹¹² RH 2016:29, under tingsrättens domskäl.

¹¹³ Ibid. se under hovrättens domskäl.

¹¹⁴ Prop. 1997/98:55, s. 133.

¹¹⁵ Ibid. s. 133.

Andersson har i sin avhandling ägnat ett kortare avsnitt till våld i nära relationer mellan omyndiga personer. Andersson konstaterar att rättsläget vad gäller unga personer är oklart eftersom närståendebegreppet inte definierats under lagstiftningsprocessen samt avsaknaden av praxis på området. Andersson framhåller, baserat på ett antal underrättsdomar, att hovrätten gör samma bedömning för omyndiga som med vuxna, det vill säga att rättsens utgångspunkt är huruvida förhållandet är jämförbart med en samborelation eller inte. Andersson konstaterar att ungdomars relationer sällan uppnår kraven för praktisk bindning och att den utsatta ska vara i en särskilt utsatt situation eftersom domstolarna lägger stor vikt vid att de utsatta haft en trygghet eftersom de bott hemma hos sina vårdnadshavare.¹¹⁶

Vidare är Andersson kritisk till att domstolens bedömning av den utsattas situation baseras på antaganden om att den utsatta har en trygg hemmiljö genom sin vårdnadshavare. En förutsättning för att en sådan bedömning ska vara rimlig är att den omyndige har en trygg hemmiljö, och inte kommer från ett hem med sociala problem. Slutligen menar Andersson att domstolarnas bedömning avseende huruvida offret varit i en särskilt utsatt situation baseras på praktisk bindning och vårdnadshavares bestämmanderätt, innebär att de riskerar att förbise de faktorer som gör ungdomar utsatta på andra sätt.¹¹⁷

3.2.4 Upprepad kränkning av offrets integritet

För att fridskränkingsbrotten ska vara tillämpliga krävs inte enbart att de gärningar som anges i bestämmelsen har begåtts, utan dessa måste enligt ordalydelsen ha utgjort led i en upprepad kränkning av offrets integritet. Rekvisitet om upprepad kränkning tar sikte på brottslighetens frekvens.¹¹⁸ Rekvisitet är normativt, det vill säga att domstolen värderar huruvida de brottsliga handlingarna inneburit en kränkning, oavsett vad gärningsmannens värdering och syfte med handlingarna har varit.¹¹⁹

---

¹¹⁶ Andersson (2016) s. 171.

¹¹⁷ Ibid. s. 175 f.

¹¹⁸ Nilsson (2018) s. 160.

¹¹⁹ Prop. 1997/98:55 s. 133.

Begreppet upprepade kränkningar beskrivs i förarbetena som gärningar som tar sikte på den personliga integriteten och som sker vid upprepade tillfällen. Antalet kränkningar som krävs för att kränkningen ska anses vara upprepade enligt bestämmelsens mening stadgas varken i lag eller förarbeten.¹²⁰ I propositionen stadgas emellertid att ju värre gärningen är, desto färre gånger krävs det för att gärningen ska ses som kränkande.¹²¹

Bedömningen av rekvisitet upprepade kränkning försvåras av fridskränkningens brottskonstruktion i övrigt, det vill säga att det är flera olika gärningar som kan omfattas, varpå det är svårt att slå fast hur många brott som i ett enskilt fall krävs för att rekvisitet ska anses vara uppfyllt.¹²² Vid bedömningen beaktas även tidsrymden. En alltför lång tid mellan gärningarna kan innebära att rekvisitet om upprepade kränkning inte är uppfyllt.¹²³ Burman menar att det i vart fall ska röra sig om tre kränkningar för att rekvisitet ska anses vara uppfyllt.¹²⁴

3.2.5 Ägnade att allvarligt skada offrets självkänsla

De gärningar som begås ska vara ägnade att allvarligt skada offrets självkänsla för att det ska falla inom ramen för fridskränkningens brott. Likt rekvisitet om upprepade kränkning är detta rekvisit normativt. Det förra rekvisitet tar sikte på brottslighetens frekvens, medan detta tar sikte på en kvalificering av gärningarna.¹²⁵ Lagtextens utformning innebär således att gärningarna ska vara *ägnade* att allvarligt skada offrets självkänsla, om det gör det i det enskilda fallet eller inte bedöms mindre relevant. Gärningarna ska typiskt sätt vara tillräckliga för att allvarligt skada någons självkänsla.¹²⁶ Vad gäller gärningar som uppfattas som lindrigare kan dessa enligt

---

¹²⁰ Jfr. SOU 1995:60 s. 300 ff.

¹²¹ Prop. 1997/98:55 s. 133.

¹²² Nilsson (2018) s. 161.

¹²³ NJA 2004 s. 437, under HD:s domskäl.

¹²⁴ Burman (2007) s. 188.

¹²⁵ Nilsson (2018) s. 160.

¹²⁶ Nilsson (2018) s. 162.

förarbetena ändå vara tillräckliga för att anses uppfylla rekvisitet till följd av att gärningen ingår i ett mönster som sammantaget är ägnat att allvarligt skada offrets självkänsla.¹²⁷

Den relativt öppna utformningen av fridskränkingsbrotten ger domstolen en möjlighet att beakta det allmänna syftet bakom bestämmelsen. Detta innebär att domstolen dels ska ta hänsyn till offrets hela situation, dels om att handlingar mot målsäganden som den åtalade tidigare dömts för, kan bidra till ansvar för fridskränkingsbrott.¹²⁸

3.3 Istanbulkonventionen

År 2014 ratificerade Sverige Istanbulkonventionen. Konventionens syfte är att skydda kvinnor och flickor från alla typer av våld samt att förebygga, lagföra och avskaffa våld i hemmet. Till följd av ratificeringen av konventionen har Sverige åtagit sig att genomföra en effektiv politik som omfattar lämpliga åtgärder för att förebygga och bekämpa alla former av våld som beskrivs i konventionen.¹²⁹ Konventionen är juridiskt bindande för Sverige gentemot de andra stater som ratificerat konventionen. Emellertid har konventionen inte samma rättsliga status i Sverige som våra nationella lagar och kan inte åberopas av domstol eller myndigheter.¹³⁰ Konventionen ger uttryck för allmänna rättsprinciper.¹³¹

3.3.1 Definitioner av begreppen i artikel 3

I art. 3a – 3f Istanbulkonventionen definieras vissa begrepp. Begreppet *våld mot kvinnor* är enligt art. 3a ett brott mot de mänskliga rättigheterna och ett uttryck för könsdiskriminering och avser varje fall som leder till, eller troligen kommer leda till, fysisk, sexuell, psykisk eller ekonomisk skada eller fysiskt, sexuellt, psykiskt eller ekonomiskt lidande för kvinnor. Begreppet inkluderar

---

¹²⁷ Prop. 1997/98:55 s. 133.

¹²⁸ Ibid.

¹²⁹ ”Istanbulkonventionen”, Jämställdhetsmyndigheten.

¹³⁰ ”Skillnaden mellan lagar och konventioner”, Funktionsrättsguiden.

¹³¹ Jfr. Bernitz (2020) s. 59.

även hot om sådana handlingar eller tvång, oavsett om det sker i ett offentligt eller privat sammanhang.

Med begreppet *våld i hemmet* avses enligt art. 3b Istanbulkonventionen ”varje fall av fysiskt, sexuellt, psykiskt eller ekonomiskt våld som utövas inom familjen eller i hemmiljön, eller mellan makar/tidigare makar eller partner/tidigare partner, oavsett om förövaren delar eller har delat bostad med brottsoffret eller inte”.¹³² I art. 3f Istanbulkonventionen definieras att med *kvinnor* avses även flickor som är under 18 år.

3.3.2 Konventionens föreskrifter

Istanbulkonventionen föreskriver bestämmelser som anger vad som bör vara kriminaliserat i de länder som omfattas av konventionen. De bestämmelser som syftar till att reglera vilka gärningar som bör vara straffbelagda enligt konventionen regleras i kapitel 5, art. 33 – 42. De gärningar som enligt dessa artiklar bör straffbeläggas är psykiskt våld, stalkning, fysiskt våld, sexuellt våld, tvångsäktenskap, kvinnlig könsstympning, tvångsabotering och tvångssterilisering, sexuella trakasserier, hedersrelaterade gärningar samt medhjälp och försök.

Det finns flera artiklar i konventionen som är relevanta för att kunna besvara huruvida det svenska rättsväsendets hantering av ungas våld i nära relation är i linje med Istanbulkonventionen. Art. 4.1 föreskriver att parterna till konventionen ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder för att skydda kvinnors rätt att leva utan att utsättas för våld, varken offentligt eller privat. I art. 4.3 stadgas att parterna ska tillämpa bestämmelserna i konventionen, särskilt åtgärderna för att skydda brottsoffrets rättigheter, utan åtskillnad på flertalet grunder som till exempel kön, ras, hudfärg, eller ålder.

I art. 7.1 stadgas att parterna ska vidta lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder för att genomföra en nationell, effektiv och samordnad politik som innefattar

---

¹³² Art. 3b Istanbulkonventionen.

alla lämpliga åtgärder för att förebygga och bekämpa alla sorters våld som faller inom ramen för konventionen och bemöta våld mot kvinnor utifrån ett helhetsperspektiv. Art. 45 ålägger parterna att vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att de, enligt denna konvention, straffbelagda gärningarna beläggs med effektiva, proportionerliga och avskräckande sanktioner med hänsyn till gärningarnas svårhetsgrad. När det är lämpligt ska sanktionerna omfatta påföljder som medför frihetsberövande.

Vidare stadgar art. 46 att parterna till konventionen ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder för att säkerställa att de omständigheter som listas i artikeln, om de inte redan förekommer i den nationella bestämmelsen, kommer tas under överväganden som försvårande omständigheter vid påföljdsvalet vid sådana gärningarnas som ska straffbeläggas enligt konventionen. Sådana omständigheter är bland annat att brottet begåtts av en maka/make eller partner, eller tidigare maka/make eller partner, samt om brottet eller liknande brott har begåtts vid upprepade tillfällen.

3.3.3 GREVIO:s rekommendationer

För att säkerställa att de länder som ratificerat Istanbulkonventionen efterlever de krav som ställd genom konventionen, fungerar Europarådets expertgrupp Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence (GREVIO) som ett granskningsorgan.¹³³ 2019 granskade GREVIO Sveriges efterlevnad av konventionen och kom med 41 rekommendationer på vilka åtgärder som kunde vidtas för att ytterligare förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.¹³⁴

Av dessa rekommendationer var det enbart en punkt som berörde vilka förbättringar Sverige kunde göra vad gäller våld i nära relation. GREVIO:s rekommendation var hänförlig till det psykiska våldet, och rekommendationen var att de svenska myndigheterna skulle säkerställa en

---

¹³³ ”Istanbulkonventionen”, Jämställdhetsmyndigheten.

¹³⁴ GREVIO/Inf(2018)15 s. 9.

effektiv tillämpning av alla brott där den enda parten i en nära relation utövar psykiskt våld mot den andra, bland annat genom att satsa mer på utbildning och anslå mer resurser.¹³⁵

3.4 Unga personer i straffrätten

3.4.1 Inledning

Detta avsnitt redogör för hur barn särregleras inom straffrätten och vilka motiv som ligger bakom en sådan reglering. Det är av vikt för granskningen av hur unga parrelationer beaktas inom ramen för fridskränkingslagstiftningen att få en förståelse för hur unga regleras i straffrätten i övrigt, både som offer och förövare. I rättsfallsstudien och i kommande analys används kunskapen om unga som offer och förövare för att kunna kritisk granska rättsväsendets hantering av unga personer inom ramen för fridskränkingslagstiftningen.

3.4.2 Barn och unga som brottsoffer

Straffskärpningsgrunder regleras i 29 kap. 2 § BrB. Straffskärpningsgrunderna är försvårande omständigheter som ska vägas in vid straffvärderingen av ett brott. I bestämmelsens tredje punkt stadgas att utnyttjande av någons skyddslösa ställning är en försvårande omständighet. I bestämmelsen definieras inte närmare vilka personer som anses vara särskilt skyddsvärda, men i förarbetena till lagstiftningen framkommer det att barn i stor utsträckning ses som skyddslösa. Barn anses per automatik befinna sig i en särskilt skyddslös ställning eftersom de får svårare och mer långvariga konsekvenser av brott.¹³⁶

29 kap. 2 § åttonde punkten stadgar att i de fall brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten i förhållande till en närstående person är att anse som en försvårande omständighet. Denna bestämmelse tillkom 2003 i syfte att stärka barnets rättsliga position genom att ge ett högre straffvärde för brott

---

¹³⁵ GREVIO/Inf(2018)15 s. 9.

¹³⁶ Prop. 1987/88:120 s. 83.

som innebär att barnet riskerar att berövas på sin trygghet.¹³⁷ Vilken personkrets som i detta fall omfattas av närståendegreppet fastställs inte i bestämmelsen, men i kommentarerna till bestämmelsen stadgas det att närstående i detta fall kan vara mor eller far, fosterföräldrar, sammanboende samt vissa andra vuxna som barnet har en förtroendefull relation till, exempelvis mor- eller farföräldrar.¹³⁸ Motivet bakom ett skärpt straffvärde när närstående begår brott mot barn är att hemmet som trygg plats förvinner för barnet, och att den som förövar brottet är en person som egentligen ska skydda barnet.¹³⁹

3.4.3 Barn och unga som förövare

I Sverige är straffmyndighetsåldern 15 år, vilket föreskrivs i 1 kap. 6 § BrB. Utöver en bestämd straffmyndighetsålder regleras även unga lagöverträdare vad kommer till tillämpning av påföljd för brott. I 29 kap. 7 § BrB stadgas att om en person som begått ett brott är under 21 år gammal ska dennes ungdom särskilt beaktas. Detta innebär att rätten får döma till lägre straff än vad som är föreskrivet för brottet. I 30 kap. 5 § BrB stadgas det att det krävs synnerliga skäl för att bestämma en påföljd till fängelse när personen är under 18 år, och att det krävs särskilda skäl när personen är under 21 år. I den situation att påföljden trots bestämmelsen i 30 kap. 5 § BrB bestäms till fängelse, ska rätten i första hand bestämma påföljden till sluten ungdomsvård om personen är under 18 år, vilket stadgas i 32 kap. 5 § BrB. För att personen ska få fängelse krävs det att särskilda skäl ska tala mot sluten ungdomsvård enligt samma bestämmelse. Anledningen till att lagstiftaren valt att särreglera unga beror dels på att unga personer har en outvecklad ansvarsförmåga, dels att unga generellt bedöms vara mer känsliga för bestraffning.¹⁴⁰

---

¹³⁷ Ulväng (2018) s. 1363.

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ Prop. 2002/03:53 s. 70.

¹⁴⁰ Ulväng (2018) s. 1402 f.

4 Rättsfallsstudie

4.1 Inledning

I det här avsnittet presenterar jag min studie av underrättsavgöranden. Studien utgår från vad som presenterats under uppsatsens redogörelse för kunskapsområdet och är uppbyggd kring olika teman. De teman studien utgår från är våldets uttryck, normaliseringsprocessen, bedömning av närståendekravet, offrets familjeförhållanden samt hur offer och förövares ålder beaktas vad gäller straffvärderingen. De olika teman som presenteras nedan har valts eftersom det var dessa som var gemensamma faktorer för samtliga rättsfall. Våldets uttryck och normaliseringsprocessen är av vikt för förståelsen över hur våldet ser ut, samt om, och i så fall hur, det skiljer sig från de olika typer av våld som presenterats i uppsatsens andra kapitel. Offrets familjeförhållanden och beaktandet av ålder vid straffvärderingen var något jag noterade vid studerandet av rättsfallen. Hovrättens resonemang är det som väger tyngst, men för att få en nyanserad bild av hur bedömningen går till har även tingsrättens resonemang lyfts fram under rättsfallsstudien.

4.2 Urval av domar

Urvalet av domar har gjorts genom en sökning i Infotorgs rättsdatabas. Domarna som studeras gäller personer i åldrarna 14 – 19 år. Sökorden som inledningsvis använts är *fridskränkning*, *unga* och *parrelation*. Utöver dessa termer gjordes även en sökning på *misshandel*, *unga* och *parrelation*, samt *olaga hot*, *unga* och *parrelation*. Det finns enbart sju fall från hovrätterna och en lagakraftvunnen dom från tingsrätten som varit möjliga att hitta med hjälp av Infotorg juridiks rättsdatabas samt den litteratur som ligger till grund för uppsatsen.¹⁴¹ Totalt studeras således åtta rättsfall, men både tingsrättsdomarna och hovrättsdomarna används som underlag för rättsfallsstudien.

---

¹⁴¹ Andersson (2016) s. 171 (not 496) och s. 174 (not 500).

De rättsfall som studeras sträcker sig från år 2004 till 2020. Det stora tidsspannet är till följd av att det enbart finns en liten mängd rättsfall att studera, vilket föranleder att alla de rättsfall som funnits att tillgå har använts. År 2013 skärptes minimumstraffet för grov fridskränkning från sex månader till nio månaders fängelse, och skadegörelsebrott och överträdelse av kontaktförbud inkluderades som brottstyper.¹⁴² Utöver detta har inga lagändringar som påverkar rättsfallsstudien i större omfattning skett under aktuell tidsperiod.

Vid flertalet tillfällen används tingsrättens domar som sedan kom att överklagas till hovrätten som grund för rättsfallsstudien. Anledningen till att även dessa domar inkluderas är att tingsrätterna majoriteten av gångerna resonerat annorlunda än hovrätterna, och därmed lyft fram argument som är av intresse att studera inom ramen för uppsatsen. Genom att inkludera även dessa tingsrättsdomar kan en mer nyanserad analys av underrätternas tillämpning av grov fridskränkning vid ungas parrelationer presenteras.

4.3 Gemensamt för samtliga rättsfall

Gemensamt för samtliga rättsfall som studerats är att förövaren är en pojke och offret är en flicka. I de domar som vunnit laga kraft har rätterna valt att lägga flickornas berättelse till grund för bedömningen. Tingsrätterna och hovrätterna har generellt dömt olika. Tingsrätten har i de åtta tingsrättsdomar som inkluderats dömt pojken för grov fridskränkning vid fem tillfällen, för de enskilda gärningarna vid två tillfällen och friat pojken vid ett tillfälle. Hovrätterna har däremot dömt för grov fridskränkning vid två tillfällen och för de enskilda gärningarna vid fem tillfällen. I fyra av de tingsrättsfall där rätten dömde pojken till grov fridskränkning ändrade hovrätten rubriceringen och dömde istället för de enskilda gärningarna.¹⁴³ Endast i en hovrättsdom har tingsrättens dom om grov fridskränkning fastställts¹⁴⁴, och endast en gång

---

¹⁴² Prop. 2012/13:108 s. 1.

¹⁴³ HSV, mål B 317–05; HSV, mål B 6854–07; HSB, mål B 1385–14 samt HSB, mål B 2275–17.

¹⁴⁴ HGO, mål B 782–06.

har hovrätten dömt till grov fridskränkning efter att tingsrätten ogillat åtalet helt.¹⁴⁵ I en tingsrättsdom från år 2020 dömdes pojken för de enskilda gärningarna istället för grov fridskränkning och domen överklagades aldrig till hovrätten.¹⁴⁶

I samtliga avgöranden som studerats är det klarlagt att rekvisiten om upprepade kränkningar samt att de ska vara ägnade att allvarligt skada offrets självkänsla är uppfyllda. I samtliga fall som studerats rör det sig om flertalet gärningar av olika karaktär och det som blir avgörande för rubriceringsfrågan är om parterna anses vara närstående eller inte.

4.4 Våldets karaktär

Det våld som förekommer i alla de rättsfall som studerats är både psykiskt, fysiskt och sexuellt. I de fall gärningsmännen inte dömts för grov fridskränkning har rubriceringarna för de enskilda gärningarna framförallt varit misshandel, ofredande och olaga hot.¹⁴⁷ Denna del av rättsfallsstudien utgår från vad flickorna uppgett i tingsrätten. Pojkvännerna har i majoriteten av fallen uppgett andra scenarion eller helt förnekat att våld förekommit. Eftersom domstolarna uteslutande baserat domarna på flickornas utsago är det dessa som ligger till grund för studien.

4.4.1 Psykiskt våld

De utsatta flickorna har alla vittnat om dagligt psykiskt våld i form av kränkningar och att pojkvännen kontrollerat dem på flera olika sätt. Kränkningarna består främst av nedvärderande ord och kontrollerandet innebär att pojkvännen har begränsat vilka personer flickan får umgås med, hur hon får klä sig och hur hon får sminka sig.¹⁴⁸ En flicka upp gav även i tingsrätten att pojkvännen hotat att döda henne när hon berättat att hon ville

---

¹⁴⁵ HVS, mål 2684–09.

¹⁴⁶ Falu tingsrätt, mål B 1297–20.

¹⁴⁷ Se exempelvis i domsluten för HSV mål B 6854–07; HSB mål B 2275–17 samt HSB mål 1385–14.

¹⁴⁸ Se exempelvis flickornas utsagor i Malmö tingsrätt, mål B 2015–13 s. 3; Helsingborgs tingsrätt, mål B 5631–10 s. 5 samt Västmanlands tingsrätt, mål B 1602–07 s. 12.

avsluta förhållandet, samt att han vid ett tillfälle ringt upp flickans syster och berättat att han skulle döda både flickan och sig själv.¹⁴⁹ En annan flicka uppgav att hon har en fobi för suddgummin och tycker att konsistensen är fruktansvärt obehaglig, något som pojkvännen var väl medveten om. Vid ett tillfälle hade pojkvännen tagit ett suddgummi och dragit det över hennes ansikte trots att hon bad honom sluta. Flickan hade blivit ledsen och börjat gråta.¹⁵⁰

4.4.2 Fysiskt våld

Det fysiska våld som framkommit i rättsfallsstudien har varit av både ringa och grov karaktär. En flicka uppgav i tingsrätten att hennes pojkvän i början av deras relation gett henne slag med öppen hand men att han sedan även börjat slå henne ”på riktigt”.¹⁵¹ Exempelvis hade pojkvännen vid ett tillfälle slagit henne med knytnäve över ansikte, armar och ben samt sparkat henne på låret när hon låg ner på marken.¹⁵² En annan flicka uppgav också att pojkvännen sparkat henne i sidan och i magen.¹⁵³ En flicka uppgav i tingsrätten att pojkvännen en gång slagit henne så hårt i huvudet med knyten näve att hon svimmat av.¹⁵⁴ En annan flicka berättade att pojkvännen vid ett flertal tillfällen bundit fast hennes händer och fötter samt satt munkavle på henne, och att han vid flera tillfällen även låst in henne i en garderob.¹⁵⁵

En flicka uppgav att de saker som åklagaren tagit upp under de olika åtalspunkterna är de stora sakerna som hänt under hennes och pojkvännens förhållande men att det även fanns flera, enligt henne, småsaker som kunde hända minst två gånger i veckan.¹⁵⁶ Småsakerna kunde vara en box på armen eller slag med knuten näve. Flickan beskrev det som att hon varit som pojkvännens lilla hund som gjort allt för honom.¹⁵⁷ En annan flicka beskrev

---

¹⁴⁹ Eskilstuna tingsrätt, mål 2300 – 04 s. 6 och 8.

¹⁵⁰ Västmanlands tingsrätt (kansli Köping), mål B 1602–07 s. 14.

¹⁵¹ Helsingborgs tingsrätt, mål B 5631–10 s. 7.

¹⁵² Ibid.

¹⁵³ Eskilstuna tingsrätt, mål 2300–04 s. 5.

¹⁵⁴ Falu tingsrätt, mål B 1297–20 s. 7.

¹⁵⁵ HVS, mål B 2684–09 s. 4.

¹⁵⁶ Helsingborgs tingsrätt, mål B 5631–10 s. 10.

¹⁵⁷ Ibid.

även att dagligt våld och kränkande ord till slut blev vardag för henne och att hon till slut blev helt nedbruten av detta.¹⁵⁸

4.4.3 Sexuellt våld

Enbart vid två av de åtta granskade fallen har flickorna uppgett att de utsatts för sexuellt våld av sina pojkvänner. I ena fallet var flickan 14 år och pojken 15 år, varpå åklagaren inte inkluderade det sexuella våldet under åtalet om grov fridskränkning, utan som en separat åtalspunkt om våldtäkt mot barn.¹⁵⁹ Flickan upp gav att samlagen inledningsvis varit frivilliga men att hon allteftersom hennes pojkvän blivit mer våldsam inte längre ville ha samlag med honom. Flickan hade då sagt till sin pojkvän att hon inte velat ha samlag, vilket han ignorerat. Flickan hade även fått fysiska besvär till följd av våldtäkterna.¹⁶⁰ Åtalet om våldtäkt mot barn ogillades sedan av hovrätten eftersom det inte var styrkt att samlagen skett.¹⁶¹ En annan flicka upp gav att hennes pojkvän vid flera tillfällen hållit fast henne med ena handen samtidigt som han tagit på hennes könsorgan och bröst mot hennes vilja.¹⁶²

4.4.4 Digitalt våld

Det digitala våldet har inte framkommit lika tydligt i domarna som övriga typer av våld. En flicka upp gav att hon varit tvungen att ge sitt MSN-lösenord till sin pojkvän samt att han tvingat henne att avaktivera sitt Facebook-konto. Han hade också kontrollerat hennes telefon och ringt upp och kontrollerat att de kontakter som var inlagda inte var till någon kille.¹⁶³ I övriga fall har ingen form av digitalt våld explicit framkommit mer än att vissa av hoten har skickats över sms.¹⁶⁴

---

¹⁵⁸ Malmö tingsrätt, mål B 2015–13 s. 7.

¹⁵⁹ Borås tingsrätt, mål 348–08 s. 8.

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ HVS, mål B 2684–09 s. 4.

¹⁶² Lidköpings tingsrätt, mål B 831–05 s. 5.

¹⁶³ Helsingborgs tingsrätt, mål B 5631–10 s. 5.

¹⁶⁴ Falu tingsrätt, mål B 1297–20 s. 9.

4.5 Normaliseringsprocessen

Normalisering är ett karakteristiskt drag för kvinnor som lever med våld i nära relation. Enligt Lundgren finns det, som tidigare framgått, tre tydliga drag i normaliseringsprocessen, förskjutning av gränser, isolering och växlande mellan våld och värme. Utöver detta är även internalisering en framstående del av normaliseringsprocessen.¹⁶⁵ I denna del av rättsfallsstudien kommer utgångspunkten främst att vara vad flickorna uppgivit i tingsrätten, eftersom flera flickor berättat om deras upplevelse av våldet på ett sätt som kan jämföras med den normaliseringsprocess som Lundgren skriver om.

4.5.1 Gränsförskjutning

Flera av flickorna har i sina vittnesmål uppgett att relationen de haft med sin pojkvän inledningsvis varit väldigt bra och kärleksfull, men att relationen blivit mer och mer våldsamt över tid.¹⁶⁶ En flicka uppgav att hon relativt tidigt in i relationen märkte att hennes pojkvän blev alltmer kontrollerande. Han hade synpunkter på hur hon klädde sig och sminkade sig samt kallade henne för nedvärderande ord.¹⁶⁷ En annan flicka uppgav att hon inledningsvis uppfattade de lavetter pojkvannen hade givit henne som att det var på skoj.¹⁶⁸ En flicka ska även ha blivit chockad när första slaget kommit och trott att det varit sista gången han skulle använda våld mot henne.¹⁶⁹ I majoriteten av fallen verkar våldet ha eskalerat gradvis, genom att pojkvannen blivit mer och mer kontrollerande, sedan börjat använda kränkande ord för att slutligen eskalera till även fysiskt våld.¹⁷⁰

Till följd av det eskalerande våldet har flickornas gränser för vad som har och inte har accepterats förskjutits. Flickorna kunde inte längre se var gränserna

---

¹⁶⁵ Se avsnitt 2.4.

¹⁶⁶ Se exempelvis flickornas utsagor i Helsingborgs tingsrätt, mål B 5631–10; Malmö tingsrätt, mål B 2015–13 s. 3 samt Västmanlands tingsrätt (kansli Köping), mål B 1602–07.

¹⁶⁷ Malmö tingsrätt, mål B 2015–13 s. 3.

¹⁶⁸ Helsingborgs tingsrätt, mål B 5631–10 s. 5.

¹⁶⁹ Lidköpings tingsrätt, mål B 831–05 s. 5.

¹⁷⁰ Se exempelvis flickornas utsagor i Helsingborgs tingsrätt, mål B 5631–08 s. 5 - 7 samt Västmanlands tingsrätt (kansli Köping), mål B 1602–07 s. 12.

för en sund relation går när våldet blivit en del av deras vardag.¹⁷¹ En flicka uppgav att hon efter ett tag började vänja sig vid våldet och att hon därför slutade försvara sig eftersom hon visste att pojkvännen bara skulle slå hårdare om hon gjorde motstånd.¹⁷² En flicka uppgav att hon inte blev rädd när pojkvännen hotade om våld eftersom hon var van vid att han slog henne.¹⁷³ Flickorna väljer att anpassa sig efter pojkens våld, och till följd därav sker en nästan omärkbar förskjutning av gränserna, såsom Lundgren beskrivit.¹⁷⁴

4.5.2 Isolering

Precis som med gränsförskjutningen berättar flera av de våldsutsatta flickorna om en isolering från omvärlden. En flicka har beskrivit sin utsatthet som att hon till slut inte hade någon frihet kvar, eftersom hennes pojkvän hade begränsat hennes umgänge till enbart ett par tjejkompisar.¹⁷⁵ En flicka uppgav att hon flyttat från sin moders bostad eftersom modern inte tyckt om att hon var tillsammans med pojkvännen och att hon pratat väldigt lite med andra personer om sin relation. Detta gjorde henne alltmer isolerad och till slut fanns bara pojkvännen kvar i hennes liv.¹⁷⁶ Eftersom flickorna i majoriteten av fallen fortfarande bor hos sina föräldrar blir det svårare för pojkarna att fysiskt isolera flickvännerna. Isoleringen blir därför i de flesta av de fall som studerats en typ av psykisk eller mental isolering och en isolering av vänner snarare än familj.

4.5.3 Växling mellan våld och värme

Några av flickorna har beskrivit att förhållandet inte enbart varit våldsamt. Det har under förhållandet även funnits stunder där pojkvännen varit snäll och kärleksfull, precis som den del av normaliseringsprocessen som Lundgren beskriver som en växling mellan våld och värme.¹⁷⁷ En flicka beskrev hur pojkvännen under en veckas tid varit helt underbar och inte rört henne på ett

---

¹⁷¹ Lundgren (2012) s. 29.

¹⁷² Lidköpings tingsrätt, mål B 831–05 s. 5.

¹⁷³ Falu tingsrätt, mål B 1297–20 s. 9.

¹⁷⁴ Lundgren (2012) s. 31.

¹⁷⁵ Helsingborgs tingsrätt, mål B 5631–10 s. 5.

¹⁷⁶ Malmö tingsrätt, mål B 2015–13 s. 4.

¹⁷⁷ Lundgren (2012) s. 34.

våldsamt sätt en enda gång, samt att han var underbar när han inte var arg men att detta snabbt kunde vända.¹⁷⁸ En flicka berättade att hennes pojkvän kastat en läskburk på henne så hårt att hon börjat blöda, för att senare ångra sig och visa värme och ånger.¹⁷⁹

4.5.4 Internalisering

Precis som Lundgren skriver om internalisering, att kvinnor som lever med ett vardagligt våld förskjuter orsaken till dem själva och antar mannens vardag som sin egen, vittnar flickorna om att pojkvännerna förskjutit ansvaret på dem.¹⁸⁰ Flera flickor har uppgett att pojkvännen rättfärdigat våldet med att flickvännen förtjänar det och att det aldrig hade hänt om inte flickvännen betett sig på ett eller annat sätt. En av flickorna uppgav att pojkvännens kränkande ord sårade henne och att hon fått dåligt självförtroende. Till slut började hon tänka att pojkvännen hade rätt i att kalla henne äcklig och hora.¹⁸¹

4.6 Bedömning av närståenderekvisitet i studerade fall

4.6.1 Tingsrätternas bedömning

Inledningsvis kan det konstateras att tingsrätterna är generösa i sina bedömningar av huruvida ungdomarnas relationer gör att de är närstående enligt 4 kap. 4 a § första stycket BrB. Som nämnt ovan har tingsrätten i fem av åtta rättsfall tingsrätterna rubricerat de gärningar flickorna utsätts för som grov fridskränkning. Endast i två av fallen har tingsrätten dömt för de enskilda gärningarna istället för grov fridskränkning.¹⁸² I ett av fallen ogillades åtalet eftersom tingsrätten inte ansåg att flickans berättelse kunde läggas till grund för bedömningen.¹⁸³ Den generella bedömningen i tingsrätterna av huruvida

---

¹⁷⁸ Helsingborgs tingsrätt, mål B 5631–10 s. 6.

¹⁷⁹ Falu tingsrätt, mål B 1297 – 20 s. 9.

¹⁸⁰ Lundgren (2012) s. 37.

¹⁸¹ Falu tingsrätt, mål B 1297 – 20 s. 9.

¹⁸² Se domsluten i Helsingborgs tingsrätt, mål B 5631–10 samt Falu tingsrätt, mål B 1297–20.

¹⁸³ Lidköpings tingsrätt, mål B 831–05 s. 22.

ungdomarna är närstående eller inte baseras på HD:s avgörande, NJA 2004 s. 97, som presenterats tidigare i uppsatsen.¹⁸⁴

Västmanlands tingsrätt konstaterar i sin bedömning av närståenderekvisitet att parterna, 14 och 15 år gamla, träffat varandra i större utsträckning än vad som sker i många särbofall. Att de inte haft någon gemensam ekonomi och bott i respektive familj följer av deras ungdom och ska därför inte tillmätas någon större betydelse.¹⁸⁵ Vidare konstaterar även Västmanlands tingsrätt att förhållande i nedre tonåren inte varit den typen av relation som lagstiftaren främst haft i åtanke när bestämmelsen infördes. Tingsrätten valde emellertid att se parterna som närstående med utgångspunkt i att förhållandet varit av sådant slag att det i praktiken motsvarat vad som faller in under begreppet och att lagstiftarens intentioner bör bli avgörande.¹⁸⁶ Bestämmelsens syfte är att särskilt skydda den som befinner sig i ett förhållande där man utsätts för våld från sin partner, en persons låga ålder bör inte sätta henne i en sämre sits än om hon varit vuxen.¹⁸⁷

En liknande bedömning gjordes av Borås tingsrätt, som också biföll åtalet angående grov fridskränkning gällande en 15-årig pojke, eftersom rätten ansåg att parternas unga ålder saknade betydelse för bedömningen av närståenderekvisitet.¹⁸⁸ Övriga tingsrättsdomar som konstaterat att rubriceringen för gärningarna är grov fridskränkning har inte utvecklat dess resonemang för varför parterna är närstående, utan konstaterar enbart att gärningarna är av sådan karaktär att de är systematiska kränkningar ägnade att allvarligt skada offrets självkänsla.¹⁸⁹

I de två fall där tingsrätterna valde att inte rubricera gärningarna som grov fridskränkning och istället döma för de enskilda gärningarna ser resonemangen olika ut. Helsingborgs tingsrätt konstaterar utan motivering att

---

¹⁸⁴ Se exempelvis tingsrättens resonemang i Falu tingsrätt, mål B 1297–20 s. 18.

¹⁸⁵ Västmanlands tingsrätt (kansli Köping), mål B 1602–07 s. 23.

¹⁸⁶ Ibid.

¹⁸⁷ Västmanlands tingsrätt (kansli Köping), mål B 1602–07 s. 23.

¹⁸⁸ Borås tingsrätt, mål B 348–08 s. 7.

¹⁸⁹ Jfr. exempelvis domslutet i Eskilstuna tingsrätt, mål B 2300–04.

relationen mellan parterna inte varit tillräckligt stabil och därför är de inte närstående enligt bestämmelsens mening.¹⁹⁰ Falu tingsrätt utgår från NJA 2004 s. 97 och menar att omständigheterna inte varit sådana att kränkningarna kunnat fortgå oupptäckta i samma utsträckning som om parterna haft ett gemensamt boende och varit mer självständiga gentemot vuxenvärlden. Rätten la stor vikt vid att parterna hade varsin bostad hos respektive familj och att det framgått att parternas föräldrar gemensamt försökt begränsa parternas umgänge.¹⁹¹

4.6.2 Hovrätternas bedömning

Hovrätterna är generellt mer stränga i bedömningarna av närståenderekvisitet än vad tingsrätterna är. I fem av sju rättsfall (ett avgörande från tingsrätten överklagades inte till hovrätten) dömde hovrätten gärningsmannen för de enskilda gärningarna istället för grov fridskränkning. Vid fyra av dessa tillfällen hade tingsrätten dömt till grov fridskränkning, men hovrätten valde att ändra tingsrättens dom.¹⁹² Endast vid ett tillfälle valde hovrätten att fastställa tingsrättens dom, vilket var när tingsrätten dömt till de enskilda gärningarna istället för grov fridskränkning.¹⁹³ Vid ett annat tillfälle valde hovrätten också att döma för grov fridskränkning efter att tingsrätten ogillat åtalet helt.¹⁹⁴

Liksom tingsrätterna tog hovrätterna avstamp i NJA 2004 s. 97 vid sina bedömningar av närståenderekvisitet. I ett av fallen där Hovrätten över Skåne och Blekinge ändrat tingsrättens dom från grov fridskränkning till de enskilda gärningarna hänvisar rätten även till bestämmelsens förarbeten.¹⁹⁵ Hovrätten la i sin bedömning vikt vid att parterna bodde hos respektive familj alternativt familjemedlem och att de vid gärningstillfällena varit helt osjälvständiga vad gäller boende och försörjning. Omständigheterna i förevarande fall hade varit

---

¹⁹⁰ Helsingborgs tingsrätt, mål B 5631–10 s. 16.

¹⁹¹ Falu tingsrätt, mål B 1297–20 s. 18.

¹⁹² HSV, mål B 317–05; HSV, mål B 6854–07; HSB, mål B 1385–14 samt HSB mål B 2275–17.

¹⁹³ HSB, mål B 1677–11.

¹⁹⁴ HGO, mål B 782–06.

¹⁹⁵ HSB, mål B 1385–14 s. 3.

sådana att det inte hade varit möjligt att dölja misshandel i någon större utsträckning. Hovrätten konstaterade emellertid att parternas förhållande hade skiljt sig från de flesta ungdomars förhållande på så vis att flickan blivit väldigt starkt bunden till och nästan beroende av pojken. Hon hade låtit honom bestämma över henne i sådan utsträckning att det hade satt henne i en utsatt situation. Hovrätten menade, trots flickans utsatthet, att parterna inte var att betraktas som närstående enligt lagens mening.¹⁹⁶

Svea hovrätt gjorde även en liknande bedömning i ett fall där parterna varit 14 respektive 15 år gamla. Avgörandet avser överklagandet av domen där Västmanlands tingsrätt konstaterat att parterna varit närstående eftersom deras relation varit jämförbar med en sårrelation och att deras relation därför i praktiken fallit in under den typ av relation som närståenderekvisitet avser.¹⁹⁷ Hovrätten menade att det våld flickan utsatts för av sin pojkvän visserligen var av sådan karaktär som fridskränkingslagstiftningen tar sikte på samt att enbart parternas unga ålder inte i sig är tillräckligt för att de inte ska anses vara närstående. Avgörande för bedömningen blev därför huruvida flickan kunde anses vara i en särskilt utsatt situation eller inte.¹⁹⁸

I bedömningen om flickan varit särskilt utsatt eller inte betonade hovrätten att flickan var underårig och att hennes vårdnadshavare har ansvar för hennes omvårdnad och trygghet. Hovrätten menade att eftersom gärningarna till viss del ägt rum i hennes hem hade hon haft möjlighet att påkalla sin moders uppmärksamhet, även om hon stött på känslomässiga hinder. Även i de fall där gärningarna hade ägt rum inför hennes vänner hade flickan möjlighet att påkalla hjälp. Till följd av att flickan var under sin vårdnadshavares omsorg och att hon haft en praktisk möjlighet att påkalla hjälp ansåg hovrätten att hon inte kunde ha ansetts varit i en sådan utsatt situation i sitt förhållande med pojken.¹⁹⁹ Även om den känslomässiga bindningen till pojkvännen var stark

---

¹⁹⁶ HSB, mål B 1385–14 s. 4.

¹⁹⁷ Västmanlands tingsrätt (kansli Köping), mål B 1602–07 s. 23.

¹⁹⁸ HSV, mål B 6854–07 s. 8.

¹⁹⁹ Ibid. s. 9.

var hon inte i en utsatt situation. Pojken dömdes därför för de enskilda gärningarna istället för grov fridskränkning.²⁰⁰

Vid de två tillfällena hovrätterna dömdes gärningsmannen till grov fridskränkning har hovrätternas resonemang kring huruvida parterna är närstående eller inte varit återhållsamma. Göta hovrätt går inte in närmare på närståendekravet utan konstaterar enbart att parterna är närstående med hänvisning till den vägledning NJA 2004 s. 97 ger.²⁰¹ Hovrätten för Västra Sverige är eniga med Borås tingsrätt, som menar att parternas unga ålder saknar betydelse för huruvida de är närstående eller inte.²⁰²

4.7 Offrets familjeförhållanden

Ett återkommande inslag i underrätternas bedömning var att parternas, främst de våldsutsatta flickornas, hemförhållanden användes som argument för att de inte befunnit sig i en särskilt utsatt situation.²⁰³ Underrätterna likställer i flera av rättsfallen det faktum att flickan är under sin vårdnadshavares omsorg med att flickan har ett tryggt hem och därför inte kan anses vara utsatt på samma sätt som en kvinna som bor ensam med en våldsam man. Vad som framkommit i rättsfallen är dock att flickorna inte nödvändigtvis kommer från trygga hemförhållanden och kanske inte alls är nära med sina föräldrar.²⁰⁴

Även de flickor som uppgett att de haft en bra relation till sina föräldrar uppgav att det fanns en känslomässig spärr som gjorde att de inte bad om hjälp eller berättade för någon. En flicka beskrev hur hon suttit och gråtit efter att hennes pojkvän slagit henne och att hon väntat med att lämna sitt rum tills hennes mamma inte längre skulle kunna märka på henne att hon gråtit.²⁰⁵ En annan flicka uppgav att hon över telefon berättat för sin mamma att hon efter att pojkvännen misshandlat henne sagt att hon mått bra till sin mor eftersom

---

²⁰⁰ HSV, mål B 6854–07 s. 9.

²⁰¹ HGO, mål B 782–06 s. 10.

²⁰² HVS, mål B 2684–09 s. 4 samt Borås tingsrätt, mål B 348–08 s. 7.

²⁰³ Se exempelvis hovrättens domslut i HSV, mål B 6854–07 s. 8.

²⁰⁴ Se exempelvis flickans utsago i Helsingborg tingsrätt, mål B 6531–10 s. 5.

²⁰⁵ Västmanlands tingsrätt (kansli Köping), mål B 1602–07 s. 12.

pojkvännen suttit bredvid henne. Hon vågade därför inte vara ärlig.²⁰⁶ En flicka berättade även att hon försökt dölja de skador hon fått från misshandeln för att ingen skulle märka.²⁰⁷

En flicka uppgav även att det kändes jobbigt att behöva berätta om att hennes pojkvän var våldsam mot henne för att hon brydde sig för mycket om sin pojkvän och var rädd för vilka konsekvenser det skulle leda till för pojkvännen om hon berättade för någon.²⁰⁸ I vittnesmål har vissa av föräldrarna uppgett att de aldrig anat oråd över sin son eller dotters kärleksrelation, vilket innebär att det inte funnits någon möjlighet för dem att ingripa eller försöka begränsa umgänget.²⁰⁹

I ett fall hade en pojke varit våldsam mot sin flickvän och skullat henne i huvudet när flickans styvmor varit i samma rum och vittnat händelsen. Styvmodern hade reagerat genom att fråga pojkvännen vad han gjorde och förmått honom att be om ursäkt. Hon hade sedan pratat med pojkens far om händelsen, men mer åtgärder än så hade hon inte vidtagit. Styvmodern berättade att hon vid flera tillfällen lagt märke till blåtitor hos flickan, men att hon inte frågat mer om hur skadorna uppkommit trots att hon förstod att flickan ljög om hur skadorna uppkommit.²¹⁰

4.8 Beaktandet av parternas ålder

4.8.1 Offrets ålder

Som nämnt ovan är åldersspannet på flickorna vid tiden för gärningstillfällena mellan 14 – 17 år. Flickorna var därmed i juridiskt avseende barn när de utsattes för gärningarna. 29 kap. 2 § tredje punkten stadgar att utnyttjande av någons skyddslösa ställning är en försvårande omständighet vid straffvärderingen. Detta avsnitt avser därför att studera om och hur de domar

---

²⁰⁶ Eskilstuna tingsrätt, mål B 2300–04 s. 9.

²⁰⁷ Helsingborgs tingsrätt, mål B 5631–10 s. 7.

²⁰⁸ Helsingborgs tingsrätt, mål B 5631–10 s. 6.

²⁰⁹ Se exempelvis i Lidköpings tingsrätt, mål B 381–05 s. 19–20.

²¹⁰ Lunds tingsrätt, mål B 749 – 17 s. 9–10.

som vunnit laga kraft väger in offrets låga ålder i sin bedömning av straffvärdet, både i de fall där personen dömts för grov fridskränkning, men även när personen dömts för de enskilda gärningarna.

I den här delen av bedömningen är både tingsrätter och hovrätterna eniga; flickornas låga ålder beaktas inte i domskälen. Att underrätterna inte för något resonemang kring flickornas låga ålder utesluter inte att detta diskuteras under de enskilda överläggningarna. Vare sig om det gäller straffvärdet för grov fridskränkning eller de enskilda gärningarna får flickornas låga ålder ta plats i domskälen. Endast i en av tingsrättsdomarna, en dom som överklagades till hovrätten och därför inte vann laga kraft, nämner tingsrätten flickans låga ålder som en anledning att skärpa straffet.²¹¹ Offrets låga ålder beaktas enbart inom ramen för bedömningen av rubriceringsfrågan, eftersom det endast är i dessa delar av domarna som offrets ålder nämns i domarna.²¹²

4.8.2 Förövarens ålder

Hur underrätterna beaktar förövarens låga ålder ser till viss del annorlunda ut jämfört med hur offrets ålder beaktas. Vissa av underrätterna lägger uttryckligen vikt vid pojkens låga ålder vid straffvärderingen,²¹³ och i samtliga rättsfall som studerats vägs förövarens låga ålder in vid bedömningen vid val av påföljd.²¹⁴ Åldersspannet på de pojkar som begått gärningarna är 15 – 19 år och de omfattas därför av de straffrättsliga bestämmelser som reglerar unga personer, men ändå tar varken tingsrätterna eller hovrätterna hänsyn till hur pojkarnas låga ålder påverkar straffvärdet. Det föreligger svårigheter i att resonera kring valet av påföljd eftersom gärningsmannen vid flera av domarna även dömts till andra brott utöver de gärningar som är aktuella för förevarande uppsats, men det framkommer i samtliga rättsfall att pojkarnas ålder har betydelse för påföljdsvalet.

---

²¹¹ Eskilstuna tingsrätt, mål B 2300–04 s. 14.

²¹² Se exempelvis hovrätternas domskäl i HSB mål B 1385–14, s. 3 samt HSB mål B 1677–11 s. 7.

²¹³ Se exempelvis HSB, mål B 1677–11 s. 8 samt HSV, mål B 6854–07 s. 10.

²¹⁴ Se exempelvis HSV, mål B 6854–07 s. 10 samt HSB, mål B 1677–11 s. 7.

4.9 Sammanfattning av rättsfallsstudien

Det finns ingen tydlig linje för huruvida ungas parrelationer ska omfattas av fridskränkingsbrotten eller inte. Hovrätterna avfärdar inte att unga parrelationer inte uppnår kraven för närståenderekvisitet. En individuell prövning görs av varje enskilt fall, med NJA 2004 s. 97 som utgångspunkt. Vad som går att konstatera är att hovrätterna är försiktiga med att rubricera de gärningar som flickorna utsätts för som grov fridskränkning och dömer fler gånger för de enskilda gärningarna istället och därför sänker straffet. Flickornas låga ålder verkar, av domskälen i samtliga domar att döma, inte tillmätas någon betydelse vid straffvärderingen. Pojkarnas låga ålder får emellertid viss betydelse för straffvärderingen, och än mer betydelse vid val av påföljd.

5 Analys

5.1 Inledning

I analysen kommer de tre frågeställningar uppsatsen utgår från att besvaras utifrån det som presenterats tidigare i uppsatsen. Inledningsvis analyseras hur unga beaktas inom ramen för fridskränkingslagstiftningen. För att kunna besvara denna fråga har jag delat upp frågan i två kategorier. Dels hur unga beaktas inom ramen för gällande rätt, dels hur unga parrelationer beaktas baserat på den rättsfallsstudie av underrättsavgöranden som presenterats i kapitel 4. Genom att göra en sådan uppdelning kan en heltäckande bild av rättsväsendets hantering analyseras.

Fortsättningsvis diskuteras uppsatsens andra frågeställning, om rättsväsendets hantering av unga parrelationer är i linje med Istanbulkonventionen. Även här delas frågeställningen upp i två kategorier, dels gällande rätt, dels underrätternas rättstillämpning för att kunna ge en heltäckande bild av rättsväsendets hantering.

Den tredje och sista frågeställningen är av granskande karaktär och genomsyrar därmed de övriga frågeställningarna. Frågeställningen tar sikte på vilka brister som finns i rättstillämpningen och syftet är att kritiskt granska rättsväsendet utifrån den kunskap om våld i nära relation som presenterats i kapitel två. Avslutningsvis presenteras min slutsats och sedan en avslutande kommentar med förslag på framtida forskningsområden inom ämnet.

5.2 Våld mellan unga personer inom ramen för grov fridskränkning

5.2.1 Gällande rätt

Det råder enighet i doktrinen om hur närståendekravet ska tolkas. Andersson menar att lagstiftningen i 4 kap. 4 a första stycket § BrB tar sikte på parrelationer där parterna inte är samboende eller har ingått äktenskap,

eftersom dessa gärningar i så fall faller under grov kvinnofridskränkning. Andersson konstaterar att även andra relationer kan beaktas inom ramen för lagstiftningen, exempelvis syskonrelationer, föräldrar och barn, mor- och farföräldrar. Huruvida parter är närstående bör dock alltid vara föremål för individuell prövning.

Till följd av NJA 2004 s. 97 ska två personer som har en parrelation och inte är gifta eller bor tillsammans fortfarande anses vara närstående förutsatt att tre kriterier är uppfyllda. Parterna ska ha en känslomässig och praktisk bindning till varandra, samt att den utsatta ska anses ha varit i en särskilt utsatt situation. Det står klart att unga personer inte varit i blickfånget under lagstiftningsarbetet, men baserat på vad som presenterats i kapitel två i uppsatsen förekommer den typ av våld som lagstiftningen tar sikte på till stor del även bland unga personer. Den kartläggning av ungas relationer som presenterats under uppsatsens andra kapitel är inte heltäckande och kan inte, av skäl som framkommit tidigare, ge en helt korrekt bild av det våld som förekommer mellan unga personer i parrelationer.

Det är relevant för uppsatsens syfte att diskutera vikten av att döma gärningsmännen för grov fridskränkning istället för de enskilda gärningarna. En av de aspekter som talar för att döma en person för grov fridskränkning istället för de enskilda gärningarna är hänförbart till syftet bakom fridskränkingslagstiftningen, det vill säga att synliggöra och rama in det våld som kvinnor utsätts för av män de har en relation med. I avsnitt 2.5.2 framkommer det att det våld som unga flickor utsätts för av sina pojkvänner till stor del liknar det våld som vuxna kvinnor utsätts för. Visserligen sker våldet många gånger i en annan kontext, men det är ändå samma typ av våld som flickor och vuxna kvinnor utsätts för. Det är psykiskt, fysiskt, sexuellt och materiellt våld. Om syftet med lagstiftningen är att synliggöra och rama in en viss typ av brottslighet utesluts en stor grupp utsatta personer om dessa gärningar istället faller under misshandel, olaga hot och ofredande. Genom att inte uppmärksamma ungdomars relationsvåld i samma kontext som vuxnas relationsvåld är det som att inte erkänna att den typen av våld även

existerar bland ungdomar. Relationsvåld pågår även mellan unga personer, där både offer och förövare är barn. Våldet måste bedömas för vad det är och inte bortförklaras som kärleksgnabb eller mobbning. Min uppfattning är att det relationsvåld som unga flickor utsätts för av sina pojkvänner rent praktiskt faller inom ramen för grov fridskränkning.

5.2.2 Underrätternas rättstillämpning

5.2.2.1 Våldets uttryck

Baserat på vad flickorna berättat i tingsrätterna har psykiskt, fysiskt och sexuellt våld förekommit i deras relationer. Det psykiska våldet har bestått i att pojkvännerna varit kontrollerande gentemot flickorna och bestämt alltifrån hur flickorna skulle klä sig till vilka de skulle umgås med. Verbala kränkningar har också varit vanligt förekommande. Fysiska kränkningar har förekommit i olika form. Dels grövre fall av misshandel med inslag av sparkar och knytnävsslag, dels ringa misshandel i form av slag med öppen hand. Endast en av flickorna uppgav att hon utsattes för sexuellt våld av sin pojkvän.

Det är anmärkningsvärt att det digitala våldet inte verkar förekomma i större utsträckning, baserat på vad som presenterats i underrättsdomarna. Avsaknaden av det digitala våldet är motsägelsefullt mot bakgrund av vad som presenterats i avsnitt 2.5.2. I avsnittet presenteras såväl forskning samt uppgifter från utsatta flickor om att kontroll och kränkningar över sociala medier är vanligt förekommande bland ungdomar. En möjlig förklaring till att det digitala våldet inte syns i domarna kan vara att flertalet av fallen skedde i början av 2000-talet, innan sociala medier hade fått sitt genomslag. Detta förklarar däremot inte att digitalt våld inte finns i de domar som är från senare delen av 2010-talet.

En tänkbar förklaring till att digitalt våld inte heller återspeglas i de senare domarna kan vara att det inte förekommit i de fall som presenterats i rättsfallsstudien, men mer troligt är att det digitala våldet inte tas på allvar. För flickor som utsätts för grovt fysiskt våld och verbala kränkningar dagligen är det möjligt att tänka sig att det digitala våldet hamnar i skymundan när åtal

väcks. Delvis på grund av att flickorna kanske inte är medvetna om att digitalt våld också kan omfattas av lagstiftningen, men även för att vuxna inte tar det på lika stort allvar eller har förståelse för hur sociala medier fungerar.

5.2.2.2 Normaliseringsprocessen i unga parrelationer

Ett av inlagen i rättsfallsstudien var att studera om, och i så fall hur, de våldsutsatta flickorna genomgick en normaliseringsprocess under tiden de utsattes för våld av sina pojkvänner. I tingsrättens domar framkom att flera av flickorna berättat om känslor och händelser som går att jämföra med normaliseringsprocessen såsom Lundgren beskriver den. Flickorna har beskrivit hur relationen inleds på ett välfungerande och kärleksfullt sätt som sedan övergår till verbala kränkningar och slutligen fysiskt våld. Första slaget kan ha kommit som en chock.

Flickorna talar inte uttryckligen om sina upplevelser av våldet utifrån termer som förskjutande av gränser, isolering eller växling mellan våld och värme, men det är ändå flera gånger som detta är innebörden i deras berättelser. Flickorna isoleras från sina vänner och trots att pojkvännerna inte fysiskt kan isolera flickan från sin familj verkar en känslomässig isolering vara aktuell i övervägande del av fallen. Flickorna berättar även att de inte vågade berätta för någon i sin närhet om våldet för att de skämdes eller för att de var rädda för de konsekvenser det kunde leda till för pojkvännen.

Det är intressant att studera om flickorna, under tiden de utsatts för gärningarna, har genomgått en normaliseringsprocess till följd av att denna process är karakteristisk för våld i nära relationer. I förarbetena till lagstiftningen klargörs det att fridskränkingsbrottens syfte är att synliggöra det systematiska och kränkande våld som män utsätter kvinnor för. Typiskt för det systematiska våldet är just den normaliseringsprocess som sker för kvinnorna, som kanske är förklaringen till att kvinnor inte lämnar eller inte vågar berätta för någon. Normaliseringsprocessen är accepterad som en del av kvinnans sätt att lära sig leva med en våldsam man och man hittar förklaringar i att kvinnor inte vågar berätta för personer i sin närhet om det våld hon utsätts för i sitt hem. Enligt rättstillämpningen kan man dock ställa

detta krav på tonåringar och att de ska våga berätta för sina föräldrar och att våldet på det sättet kan upphöra.

5.2.2.3 Bedömning av närståenderekvisitet

I bedömningar av närståenderekvisitet lägger hovrätterna vikt vid att flickan inte kan anses vara i en särskilt utsatt situation eftersom våldet skett på flickans eller pojkens rum när vårdnadshavaren funnits närvarande i hemmet. Visserligen har andra personer varit närvarande i samma hem men detta är inte en garanti för att flickorna ska ha utvecklat känslomässiga hinder att berätta för någon. Även kvinnor som utsätts för våld i sitt hem där de är ensamma med förövaren har rent praktiskt en möjlighet att berätta för en vän eller familjemedlem, men stöter snarare på känslomässiga hinder som gör att de inte berättar. Genom att inte acceptera att det är det känslomässiga hindret snarare än det praktiska som stoppar unga flickor från att berätta sätter domstolarna högre krav på flickor än på kvinnor som utsätts för samma typ av gärningar.

Att lägga stor vikt vid vårdnadshavares närvaro och ungas förmåga att berätta för sin vårdnadshavare om våldet förutsätter en sund och trygg relation mellan dessa. Domstolarna utför bedömningen på samma sätt avseende unga personer som de gör för vuxna när de ska avgöra om parterna är närstående eller inte. I flera avseenden ser relationsvåldet mellan unga likadant ut för det som sker mellan vuxna, varför det enligt mig går att ställa sig frågande till att tillämpa en ”vuxenram” på förhållanden mellan unga personer, vilket gör att dessa relationer mycket sällan kan tillämpas inom ramen för fridskränkingslagstiftningen. Våldet ser i stort sett likadant ut mellan unga som det gör mellan vuxna, vilket föranleder att det finns skäl för att våldet ska omfattas av samma lagstiftning.

Vidare lägger underrätterna vikt vid avsaknaden av gemensam ekonomi eller gemensam mathållning, vilket följer av att de inte har en praktisk bindning till varandra. Visserligen skriver underrätterna inte uttryckligen att det är till följd av parternas låga ålder som den praktiska bindningen inte anses föreligga, men likväl är det omständigheter som är hänförliga till parternas

ungdom som ligger till grund för bedömningen. Att parterna bor hos sina vårdnadshavare är i de fall som studerats en direkt följd av deras ungdom och inte ens i de fall där parterna träffats och sovit tillsammans flera nätter i veckan ansågs den praktiska bindningen vara uppfylld.

Domstolarna talar om en osjälvständighet gentemot vuxenvärlden som gör att våldet inte kunnat fortgå i stor utsträckning under en längre period utan att märkas av andra. Detta är också en konsekvens av parternas låga ålder. Trots att våldet inte alltid skett bakom stängda dörrar har flickorna ändå beskrivit vad som är karakteristiskt för våld i nära relation. Flickorna hamnar i en sämre ställning till följd av deras ålder trots att de delar samma upplevelser som en vuxen kvinna i samma situation.

Domstolarnas bedömning tar avstamp i de kriterier som NJA 2004 s. 97 etablerat för närståendekravet. Därav blir bedömningen om huruvida de unga personerna är närstående eller inte, en bedömning som är anpassad för vuxna relationer och de utsattheter som vuxna kvinnor kan möta. Underrätternas bedömningar tar inte hänsyn till att ungdomar ofta är mer känslomässigt utsatta än vad vuxna är. Genom att använda samma måttstock på ungas relationer som för vuxnas relationer riskerar rättstillämpningen att missa en utsatt grupp. Fokus vid lagstiftningen låg visserligen inte på det våld som utövas i ungas parrelationer, men syftet torde inte heller vara att utesluta dem.

Vidare är det intressant att tingsrätterna och hovrätterna i majoriteten av rättsfallen dömt olika, tingsrätten har i fem av åtta fall ansett att parterna varit närstående och att förövaren därför kunnat dömas för grov fridskränkning. Hovrätten har i fyra av dessa fall sedan valt att ändra tingsrättens dom och istället döma personen för de enskilda gärningarna, vilket också leder till ett reducerat straffvärde. Domstolarna utgår alla från det vägledande avgörandet NJA 2004 s. 97 i sina bedömningar och ofta erkänner domstolarna att parterna har en känslomässig bindning till varandra, men att det saknas en praktisk bindning som gör att flickorna inte befinner sig i en särskilt utsatt situation.

Det finns ingen förklaring till varför tingsrätternas och hovrätternas bedömning av närståenderekvisitet oftast resulterar i olika slutsatser. En skillnad som uppmärksammas är att hovrätterna till skillnad från tingsrätterna tillämpar kriteriet om särskilt utsatt situation som om det vore ett av rekvisiten som stadgas i bestämmelsen. Den strikta tillämpningen av kriteriet gör att ungdomars relationer sällan kan omfattas av närståenderekvisitet. Genom att strikt använda en vuxenram som utgångspunkt för bedömningen om parterna är närstående och att sedan ha en strikt tolkning av särskilt utsatt situation riskerar att göra att helhetsbilden av offrets utsatta situation hamnar i skymundan.

5.2.2.4 Trygga familjeförhållanden som grund för bedömningen

Domstolarna utgår från ett antagande att den utsatta flickan lever under trygga familjeförhållanden, och att de bestämmelser som följer av föräldrabalken utgör ett skydd för att kunna befinna sig en särskilt utsatt situation i förhållande till sin pojkvän. Även i det fall där en flicka under perioden för gärningarna varit föremål för olika sociala insatser och inte levde hos sin vårdnadshavare, eller i det fall där flickan bodde hos sin farmor för att det var stökigt hemma ansågs den utsatta flickan inte varit i en särskilt utsatt situation. En flicka som kommer från otrygga hemmaförhållanden och är föremål för olika insatser är i en särskilt utsatt situation eftersom hon istället lägger sin trygghet i en våldsam relation.

Syftet med lagstiftningen är att fånga det systematiska våldet och att synliggöra våld i nära relation. Genom att döma en person för de enskilda brotten istället för grov fridskränkning synliggörs inte våldet på det sätt som lagstiftningen ämnar. Dessutom minskas straffvärdet påtagligt och för en gärningsman som är under 21 år och redan särregleras av straffrätten leder detta till ett väldigt lindrigt straff i förhållande till brottets allvarlighet.

Syftet med att särreglera hur unga hanteras som förövare i straffrätten grundar sig på teorier om att ungdomar inte har en lika utvecklad ansvarsförmåga och är mer känsliga för bestraffning än vad vuxna är. Det finns en sanning i det

och det är viktigt att inte bortse från ungdomars behov, även när de är förövare. I min mening är det emellertid tillräckligt att förövarens straff regleras genom de bestämmelser som återfinns i 29 – 32 kap. BrB. Lämpligheten i straffet regleras av de bestämmelser som reglerar unga personer, men gärningarna måste bedömas för vad de är, det vill säga systematiskt kränkande och allvarliga. Genom att pojkarna döms för de enskilda gärningarna och dessutom omfattas av de särregleringar som finns för unga förövare blir straffet oproportionerligt i förhållande till de gärningar som begåtts.

5.2.2.5 Hur parternas ålder beaktas vid rättstillämpningen

I de domar som studerats i rättsfallsstudien framkommer det inte i någon av domarna att de brott som begåtts faktiskt är riktade mot barn och hur detta påverkar straffvärderingen. Barn som utsätts för brott av en närstående person är inte riktad till den typ av brottslighet uppsatsen behandlar. Mer aktuell blir därför 29 kap. 2 § tredje punkten BrB, som stadgar att utnyttjande av någons skyddslösa ställning eller svårigheter att värja sig är en försvårande omständighet. Enligt förarbetena till lagen riskerar barn som utsätts för brott att få långvariga och svåra skadeverkningar, vilket borde leda till att straffvärdet skärps.

I domarna som studerats tar varken hovrätterna eller tingsrätterna hänsyn till att flickorna faktiskt är barn vad avser diskussionen om straffvärdet. De som utsätts är mellan 14 – 17 år gamla vid tiden för gärningarna, och är då i den senare delen av sin barndom, vilket kan bidra till att straffvärdet inte blir lika hög som för yngre barn. Pojkarna som begår brotten är också 15 – 19 år gamla, men deras ålder beaktas vid val av påföljd och straffvärde. Det är motsägelsefullt att ta hänsyn till gärningsmannens ålder men inte ta samma hänsyn till offrets ålder. För de fall där gärningsmannen döms för de enskilda brotten istället för grov fridskränkning blir straffet avsevärt mycket lägre än om en vuxen person hade dömts för grov fridskränkning.

I de fall där hovrätten dömt för de enskilda brotten görs ingen vidare bedömning om huruvida straffvärdet ska ökas för att det är ett barn som blivit utsatt för brottslighet och hur detta skulle påverka straffvärdet enligt 29 kap. 2 § tredje punkten BrB. Det framstår emellertid som att rätten många gånger tar hänsyn till förövarens unga ålder genom att tillämpa 29 kap. 7 § BrB. En flicka som blir utsatt hamnar i en sämre ställning än vad en kvinna hade gjort eftersom hon inte kan omfattas av fridskränkingslagstiftningen och inte heller verkar straffvärdet höjas för att hon varit särskilt utsatt.

Det finns en diskrepans i hur domstolarna beaktar offrets och förövarens ålder inom ramen för straffvärderingen. Behandlar rätten pojkar som begår gärningarna som barn måste rätten också behandla flickorna som utsätts för gärningarna som barn. Offer och förövare är mellan 14 – 19 år gamla vid gärningstillfällena, men domstolarna är konsekventa i att enbart ta hänsyn till förövarnas låga ålder och inte offrets. Visserligen bör det även beaktas de olika ställningar en målsägande och en tilltalad har i en rättsprocess. En ung lagöverträdare befinner sig i en utsatt situation gentemot rättsväsendet, och därför föreligger skäl för att beakta den tilltalades unga ålder i större utsträckning än målsägandens unga ålder.

Det som talar för att domstolarna inte tar hänsyn till offrens låga ålder är att även om flickorna som utsätts visserligen är barn i juridiskt avseende, är de trots allt i den senare delen av sin barndom, på väg in i vuxenlivet. En 15-åring flicka möjligen inte är i en lika skyddslös ställning som ett yngre barn hade varit, och framförallt inte i förhållande till ett annat barn. Det saknas dock resonemang för detta i domskälen och i förarbetena till lagen stadgas att anledningen till att barn anses vara skyddslösa är för att de får mer långvariga konsekvenser av det våld som utövas.

Den skyddslösa ställningen verkar inte ta sikte på barnets förhållande till gärningsmannen, varpå den skyddslösa ställningen inte borde förändras av att gärningsmannen också är ett barn. Emellertid föreligger det skäl för att diskutera om det faktum att även förövare är ett barn för att offret inte längre

befinner sig i en skyddslös ställning. Underrätterna bedömer majoriteten av gångerna att flickorna inte befunnit sig i en skyddslös situation, vilket kanske föranleder att de inte heller befinner sig i en särskilt skyddslös ställning. Underrätterna bedömer majoriteten av gångerna att flickorna inte befunnit sig i en särskilt utsatt situation, vilket torde innebära att de inte heller befinner sig i en särskilt skyddslös ställning enligt lagens mening.

Som rättstillämpningen ser ut idag behandlar domstolarna både offer och förövare i ungdomsrelationer som barn vad avser bedömningen av hur relationen ser ut. Domstolarna lägger vikt vid att flickorna är under omvårdnad av sina vårdnadshavare och således har en trygghet, således läggs det vikt vid att det är barn. I straffvärderingen däremot tas barnets unga ålder inte i samma beaktning.

5.3 Hur rättstillämpningen beaktar Istanbulkonventionen

Vad gäller Istanbulkonventionen och sättet unga parrelationer beaktas inom ramen för konventionen finns det flera aspekter som ger upphov till diskussion. I sammanhanget bör det belysas att Sverige ratificerade konventionen 2014, vilket innebär att flera av underrätterna inte hade konventionen att förhålla sig till vid tiden för avgörandet. Rättstillämpningen visar sig emellertid vara liknande över tid och utgångspunkten i nästintill samtliga avgöranden är de kriterier som HD presenterat i NJA 2004 s. 97, vilket tyder på att underrätterna inte i särskilt stor utsträckning beaktar Istanbulkonventionen vid tillämpningen av fridskränkingslagstiftningen i förhållande till unga personer.

I definitionen av *våld i nära relation* i art. 3b i konventionen klargörs att parrelationer inkluderas i begreppet oavsett om parterna har delat bostad eller inte. Det finns således, av definitionen att döma, inget krav på en praktisk bindning mellan parterna. Visserligen kan gärningarna i sig fortfarande kategoriseras som våld i nära relation även i de fall där gärningsmannen döms för de enskilda gärningarna, men att gärningarna inte omfattas av

fridskränkingslagstiftningen gör att de inte uppmärksammas inom ramen för våld i nära relation.

I art. 43 i konventionen stadgas att de gärningar som är straffbelagda enligt konventionen ska utgöra ett brott oavsett vilken relation offer och förövare har till varandra. Konventionen tar inte enbart sikte på våld som sker i nära relation utan ett väldigt brett spektrum av vad våld mot kvinnor kan innebära, oavsett vem utövaren är och vilken relation denne har med brottsoffret. Grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning är inte det enda rättsmedlet som finns att tillgå för att lagföra män som utsätter kvinnor för våld, gärningsmän kan även dömas för de enskilda brotten, det vill säga misshandel, olaga hot eller ofredande med mera. Det är emellertid intressant att Europarådet i konventionen flyttar fokus från vilken relation brottsoffer och förövare har, och istället placerar fokus på att det är kvinnor, oavsett ålder, som utsätts för brotten.

Vidare understryker Europarådet i art 4.3 i konventionen att någon skillnad vid tillämpningen av konventionens bestämmelser inte får ske på grund av ålder. Konventionen är inte direkt tillämplig som svensk lagstiftning, men konventionens bestämmelser och syfte ska genomsyras i den svenska lagstiftningen, varpå samma princip borde tillämpas även vid rättstillämpningen av den svenska lagstiftningen. Varken genom fridskränkingslagstiftningens utformning eller genom rättstillämpningen exkluderas unga personer explicit, men domstolarna är restriktiva med att döma unga personer för grov fridskränkning. Även om domstolarna inte uttrycker att det explicit är till följd av parternas unga ålder som de istället dömer för de enskilda gärningarna, är det egenskaper som är hänförliga till personernas låga ålder som är den avgörande faktorn. Exempelvis att de bor hemma och att vårdnadshavaren har ansvar över dem.

En viss skillnad, om än inte medvetet, görs således mellan barn och vuxna vad gäller tillämpningen av grov fridskränkning. Man kan även hävda att ingen skillnad alls görs, eftersom domstolarna verkar använda samma

måttstock för unga personer som de gör för vuxna vid bedömningen om parterna är närstående. På så vis tillämpas lagstiftningen på samma sätt på ungdomar och vuxna, men tillämpningen får många gånger olika utfall.

Genom artikel 7.1 ställs ett krav på parterna till konventionen att bemöta det våld som kvinnor utsätts för utifrån ett helhetsperspektiv. Med bakgrund av vad som tidigare presenterats i uppsatsen så innebär ett helhetsperspektiv att lagstiftning och andra resurser i samhället samverkar för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Likväl som helhetsperspektivet syftar på de åtgärder som kan vidtas genom olika funktioner i samhället, syftar helhetsperspektivet även på att inkludera alla typer av våld och alla kvinnor som utsätts, oavsett ålder.

Art. 45 stadgar att sanktionerna för de straffbelagda gärningarna ska beläggas med proportionerliga straff i förhållande till deras svårighetsgrad. Grov fridskränkning har ett betydligt högre straffvärde än de enskilda gärningarna som kan utgöra en fridskränkning, vilket kan anses vara proportionerligt i förhållande till att det våld som kvinnan utsatts för varit en systematisk och upprepad kränkning som varit ägnad att allvarligt skada offrets självkänsla. Att döma personer som begått upprepade gärningar av det slag att gärningarna omfattas av bestämmelsen om grov fridskränkning men sen, till följd av att närståendekravet inte kan uppfyllas, döms personen istället för de enskilda gärningarna och får ett lägre straffvärde, vilket inte är proportionerligt. Lagstiftaren har beslutat att straffvärdet för den typen av gärning är högt, men ändå tillämpas inte grov fridskränkning på unga personers parrelationer.

5.4 Slutsatser

5.4.1 Hur beaktas unga parrelationer inom ramen för grov fridskränkning?

Våld i nära relation mellan unga personer är ett komplext problem som inte har en enkel lösning. Straffrättslig lagstiftning är inte en självständig lösning utan endast ett led i att förebygga och begränsa pojkars våld mot flickor.

Syftet med uppsatsen är att utreda hur unga parrelationer beaktas inom ramen för grov fridskränkning, och om denna beaktning ligger inom ramen för Sveriges åtaganden enligt Istanbulkonventionen. Frågeställningen är av sådan karaktär att det inte finns ett enkelt svar. Det som går att konstatera är att den avgörande faktorn är närståendekravet. Det råder ingen tvekan om att de gärningar som pojkar utför mot flickorna är systematiskt kränkande och allvarligt ägnade att skada självkänslan hos den som blir utsatt.

Vad gäller hur ungdomars parrelationer beaktas inom ramen för fridskränkingslagstiftningen är rättsläget oklart. Det är inte fastställt varken genom fridskränkingslagstiftningens utformning, doktrin, förarbeten eller praxis huruvida unga parrelationer omfattas eller inte. Vad som kan konstateras är att unga personers parrelationer visserligen inte var i blickfånget under lagstiftningsarbetet, men unga parrelationer verkar inte heller exkluderas. Varken genom bestämmelsens utformning eller dess bakomliggande syfte går det att fastställa hur ungas relationer beaktas. Ska ungdomars relationer beaktas inom ramen eller ska dessa fall automatiskt falla under de enskilda gärningarna? Vad motiverar en sådan tolkning av lagen? Om de ska beaktas inom ramen för lagstiftningen, ska samma måttstock användas för ungdomar som för vuxna?

I doktrinen kan det inte heller utläsas mycket vad gäller den straffrättsliga regleringen av våld i nära relation mellan unga. Andersson tar upp det i sin avhandling men konstaterar enbart att rättsläget verkar oklart. Rättstillämpningen hos underrätterna utgår från HD:s vägledande avgörande NJA 2004 s. 97, vilket var en bedömningsmodell som utgick från två vuxna parter, och tillämpar det på ungdomars relationer. Genom att tillämpa samma krav på ungdomars relationer landade hovrätterna främst i slutsatsen att flickan inte var särskilt utsatt eftersom våldet inte kunde fortgå i stor omfattning utan att upptäckas av omgivningen. Domstolarna tar inte hänsyn till den utsatthet som barn och unga har enbart genom sin ungdom. En utsatthet som annars som annars uppmärksammas väl i annan lagstiftning.

Svaret på hur ungas relationer beaktas inom ramen för fridskränkingslagstiftningen är således att våldet visserligen beaktas inom rättstillämpningen eftersom det faktiskt finns, om än få, pojkar som inte fyllt 20 som blivit dömda av hovrätten för grov fridskränkning. Vad som mer kan konstateras är att för att unga relationer ska omfattas ställs det höga krav på relationen. Den ska vara jämförbar med ett samboförhållande, det ska finnas en känslomässig och praktisk bindning samt att flickan ska ha varit i en särskilt utsatt situation. Samma krav som ställs på vuxna parrelationer där man inte är samboende eller gifta med varandra.

Domstolarna tar inte vid straffvärderingen hänsyn till att flickorna som utsätts är barn, som kanske får mer långvariga känslomässiga konsekvenser av våld än vuxna kvinnor. I förarbetena skriver regeringen att synliggörandet av mäns våld mot kvinnor är en av anledningarna bakom fridskränkingslagstiftningen, så varför inte synliggöra hela det spektrum av mäns våld mot kvinnor, det vill säga att det faktiskt existerar redan när både offer och förövare är barn.

Givetvis behövs en gränsdragning göras för att avgöra vilka som är att anse som närstående eller inte. Framst för att bestämmelsen inte ska vara i strid med legalitetsprincipen, men även för att bestämmelsen tar sikte på en viss typ av våld. En bredare tillämpning av närståendebegreppet innebär att flera brottstyper kan inkluderas, vilket tar bort syftet med lagen som riktat in sig på en specifik typ av våld. Jag menar att vad som framkommit baserat på hur våldet ser ut, hur de unga flickorna påverkas och så vidare så är det samma typ av brottslighet och faller sedermera i praktiken under samma typ av brottslighet som lagen tar sikte på.

5.4.2 Är rättstillämpningen i enlighet med Istanbulkonventionen?

Vad gäller uppsatsens andra frågeställning, om beaktandet av ungas parrelationer sker i enlighet med Sveriges åtaganden enligt Istanbulkonventionen, finns där inte heller ett enkelt svar. Europarådets expertgrupp

har i sina kommentarer varit positiv till fridskränkingsbestämmelserna och inte lämnat anmärkningar kring hur bestämmelsen tillämpas. Formellt är fridskränkingslagstiftningen i linje med Istanbulkonventionen, men det framgår inte av GREVIO:s rapport hur de har granskat tillämpningen av fridskränkingslagstiftningen. Vid första anblick verkar fridskränkingsbrotten inkludera alla typer av parrelationer, men vid en närmare granskning påvisas att kraven för att en relation ska omfattas är högt ställda.

Istanbulkonventionen framhåller att ålder inte ska vara avgörande för en kvinna som utsätts och att våldet måste begränsas. Det finns inget krav på att fridskränkingslagstiftningen behöver omfatta även parrelationer där personerna är unga, men för att tillämpningen av fridskränkingsbestämmelsen ska ske i ljuset av Istanbulkonventionen borde även unga parrelationer omfattas. Hur det beaktas idag, det vill säga att ungdomar främst döms för de enskilda gärningarna eftersom flickorna inte anses vara i en särskilt utsatt situation, är inte i direkt strid med Istanbulkonventionen.

Det som emellertid går att ifrågasätta är att i de fall underrätterna beslutat att rubriceringen inte är grov fridskränkning utan att gärningsmannen ska dömas för de enskilda gärningarna, verkar de inte ta i beaktning att det systematiska våldet ska vara en särskilt försvårande omständighet. Art 46 i Istanbulkonventionen ställer krav på att det systematiska våldet ska vara en försvårande omständighet, men någon sådan övervägning framkommer inte i domskälen.

5.4.3 Vilka brister finns i rättstillämpningen?

Tidigare i analysen har kritik till underrätternas tillämpning på unga personer inom ramen för fridskränkingslagstiftningen lämnats. Kritiken grundar sig i den information som presenterats i uppsatsens andra kapitel. Materialet som presenterats visar att det finns anledning att utgå från att det våld som sker i ungas parrelationer är lika allvarligt som det som sker i vuxnas parrelationer. Våldet har fler likheter än olikheter och även om våldet mellan unga många

gångar sker i en annan kontext drabbas de flickor som utsätts lika mycket som vuxna kvinnor som utsätts. Att flickorna som utsätts för våld av en partner far lika illa som vuxna kvinnor vinner även stöd av det som presenterats i rättsfallsstudien. Av de flickor som utsatts vittnade nästan alla om att de blivit isolerade, lagt skulden på sig själva och känt en rädsla över att dela med sig till personer i sin omgivning. Därav finns det skäl för att ungdomars parrelationer ska omfattas av samma straffrättsliga reglering som vuxnas parrelationer.

De brister som föreligger är främst hänförliga till hur underrätterna tillämpar de kriterier för att närståenderekvisitet ska vara uppfyllt som HD presenterat i NJA 2004 s. 97. Framförallt hovrätterna tillämpar kriterierna strikt och likställer nästintill dessa med rekvisit. Hovrätterna gör visserligen individuella prövningar av varje enskilt fall, men istället för att bedöma de utsatta situationerna de unga flickorna befinner sig i utifrån att de är ungdomar, tillämpas ett vuxenperspektiv på ungdomarnas relationer. På grund av denna bedömning förefaller flickor majoriteten av gångerna inte befinna sig i en särskilt utsatt situation. Genom att inte se helhetsbilden av flickornas situation och ha vuxnas relationer som utgångspunkt missar rättstillämpningen att inkludera en utsatt grupp. Beaktat lagstiftningens syfte, att ringa in systematiskt våld som pågår under en längre tid, torde rättstillämpningen i detta avseende inte vara ändamålsenlig i förhållande till lagstiftningens syfte.

Utöver underrätternas tillämpning av närståenderekvisitet på ungas parrelationer finns det även brister i hur parternas unga ålder beaktas vad gäller straffvärderingen. Om den som utsätts för brott är i en skyddslös ställning är det en försvårande omständighet och ska påverka bedömningen av straffvärdet. Utifrån vad som framkommer i underrättsdomarna görs ingen sådan bedömning, i vart fall inte som presenteras i domskälen. Möjligen kan detta förklaras av att barn som utsätts för brott av andra barn inte är i en lika skyddslös situation som ett barn som utsätts för våld av en vuxen person. Men

ett resonemang kring detta saknas i domskälen, varpå det får anses vara en brist.

5.5 Avslutande kommentarer

Ett led i att arbeta för ett samhälle fritt från våld riktat mot kvinnor är straffrättslig reglering för att markera det förkastliga med sådant våld. Relationsvåld mellan unga personer tenderar att hamna mellan två olika kategorier av forskningsområde, dels våld i nära relation mellan vuxna, dels våld mot barn som begås av närstående vuxna. I min mening kan denna teori appliceras även på straffrätten. När både offer och förövare är barn blir det svårt att placera våldet av närstående vuxen-kategori, och det blir även svårt att placera dem i våld i nära relation-kategorin eftersom det föreligger förutfattade meningar om hur sådant våld ser ut. Våldet sker hemma, men inte lika isolerat som för vuxna par som bor i en egen, gemensam bostad. Våldet kan även ske på skolgården, på en fest inför vänner eller på öppen gata.

Givetvis behöver det finnas en avgränsning för vilka som kan vara närstående för att lagen ska kunna vara förutsägbar och att det som anses vara särskilt straffvärt ska ramas in med hjälp av lagstiftning. Samtidigt måste det ske en individuell prövning som inte kan utgå från antaganden om hur ungdomars relationer är eller borde vara, och inte heller antaganden om att en vårdnadshavare per automatik erbjuder en trygg hemmamiljö. Underrätterna likställer vårdnadshavare som en trygghet, men så ser verkligheten inte alltid ut. Även i de fall där det finns en trygg hemmamiljö kan andra faktorer som är viktiga i en ungdoms liv påverka deras utsatthet.

Den känslomässiga utsatthet som ungdomar ofta befinner sig i förhållande till sina vänner och partners riskerar att hamna i skymundan och inte tas på allvar av rättstillämpningen. Ett viktigt led i att bekämpa våldet är emellertid att markera våldets allvar med hjälp av straffrättsliga sanktioner. De pojkar som slår, kränker och hotar sina flickvänner ska en dag också bli män. Är de över 15 år ska de också kunna svara för de handlingar de har gjort. Att döma pojkar och unga män för misshandel, olaga hot eller ofredande istället för grov

fridskränkning sänder fel signaler och riskerar att förmildra den generella uppfattningen om relationsvåld mellan unga.

Avslutningsvis finns det utrymme för mer forskning på området om våld i nära relation mellan unga och hur de beaktas inom ramen för fridskränkingslagstiftningen. Det bör förtydligas om och hur unga personers parrelationer ska omfattas av närståenderekvisitet för att rättstillämpningen ska vara effektiv. Flickor som utsätts för våld måste kunna känna sig trygga i att det de utsätts för tas på allvar av rättsväsendet.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Offentligt tryck

Sverige

Utredningsbetänkanden

- SOU 1995:60 Kvinnofrid.
- SOU 2011:85 Fridskränkningens brotten och egenmäktighet med barn.
- SOU 2015:55 Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck.

Propositioner och regeringsskrivelser

- Dir. 1993:88 Kommission om våld mot kvinnor.
- Prop. 1987/88:120 Om ändring i brottbalken m.m.
- Prop. 1997/98:55 Kvinnofrid.
- Prop. 2002/03:53 Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.
- Prop. 2012/13:108 Förstärkt straffrättsligt skydd vid grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning.
- Prop. 2020/21:163 Förebyggande av våld i nära relationer.
- Regeringsbeslut Uppdrag att studera åtgärder mot våld i nära relationer bland unga (Ju2020/03036/KRIM).
- Skr. 2016/17:10 Makt, mål och myndighet - feministisk politik för en jämställd framtid.

Internationellt

Europarådet

- GREVIO/Inf(2018)15 Baseline Evaluation Report.

Övrigt

Axell, Sofia (2018), "Brott i nära relationer bland unga", kortanalys 6/2018, Brottsförebyggande rådet (förkortad Brå 2018).

Birk, Marit m.fl. (2016), "Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer", Socialstyrelsen (förkortad Socialstyrelsens handbok).

Frenzel, Anna (2014), "Brott i nära relationer – En nationell kartläggning", rapport 2014:8, Brottsförebyggande rådet (förkortad Brå 2014).

Funktionsrättsguiden "Skillnaden mellan lagar och konventioner", <<https://guide.funktionsrattskonventionen.se/dina-rattigheter/mer-om-funktionsrattskonventionen/skillnaden-mellan-lagar-och-konventioner/https://guide.funktionsrattskonventionen.se/dina-rattigheter/mer-om-funktionsrattskonventionen/skillnaden-mellan-lagar-och-konventioner/>>, hämtad 2021-05-25.

Gottzén, Lucas och Korkmaz, Sibel (2013), "Killars våld mot tjejer i nära relation", publicerad av Ungdomsstyrelsen.

Jämställdhetsmyndigheten "Istanbulkonventionen – Europeiskt avtal om våld mot kvinnor ", <<https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/istanbulkonventionen>>, besökt 2021-04-09.

Nationellt centrum för kvinnofrid, "Grovt fridskränkning", <<https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/valdets-uttryck-och-mekanismer/>>, hämtad 2021-04-12.

Regeringskansliet, "Delmål 6: mäns våld mot kvinnor ska upphöra", <<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstalldhetsmal-6-mans-vald-mot-kvinnor-ska-upphora2/>>, hämtad 2021-04-29.

“Safeguarding Teenage Intimate Relationships (STIR): Young People’s Perspectives on Interpersonal Violence and Abuse in Intimate Relationships.”, < <https://childhub.org/en/child-protection-multimedia-resources/safeguarding-teenage-intimate-relationships-stir-young>>, hämtad 2021-05-25.

Stiftelsen 1000 möjligheter (2020) ”Ett år med ungarelationer.se - erfarenheter och kunskap om killars våld mot tjejer och våld i ungas partnerrelationer”, (förkortad Ettårsrapport).

Stiftelsen 1000 möjligheter, ”Olika sorters våld”, <<https://ungarelationer.se/kunskapsbank-flode/olika-sorters-vald>>, hämtad den 24 mars 2021.

Ungdomsstyrelsen (2013) ”Unga och våld”, Ungdomsstyrelsens skrifter 2013:1.

”Våldets uttryck och mekanismer”, *Nationellt centrum för kvinnofrid*, <<https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/valdets-uttryck-och-mekanismer/>>, hämtad 2021-04-12.

Litteratur

Andersson, Malou (2016), *Grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning, Fridskränkningsbrotten som rättslig konstruktion*, Uppsala: Iustus Förlag.

Bernitz, Ulf (2020), ’Introduktion’, i: Bernitz, Ulf m.fl., *Finna rätt*, 15 uppl., Stockholm: Norstedts Juridik.

Burman, Monica (2007), *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor – Om straffrättens förmåga att producera jämställdhet*, Uppsala: Iustus Förlag.

Eliasson, Mona och Ellgrim, Barbro (2006), *Mäns våld mot kvinnor i nära relationer, en kunskapsöversikt*, Stockholm: Stockholms kommuner och landsting.

Enander, Viveka och Holmberg, Carin (2011), *Varför går hon?*, 2 uppl., Lund: Studentlitteratur.

Gräns, Minna (2018), 'Allmänt om användningen av andra vetenskaper inom juridiken', i: Nääv, Maria och Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 2 uppl., Lund: Studentlitteratur.

Heimer, Gun, m.fl. (2020) *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*, 4 uppl., Lund: Studentlitteratur.

Heuman, Lars (2020), 'Rättspraxis', i: Bernitz, Ulf m.fl., *Finna rätt*, 15 uppl., Stockholm: Norstedts Juridik.

Kleineman, Jan (2018), 'Rättsdogmatisk metod', i: Nääv, Maria och Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 2 uppl., Lund: Studentlitteratur.

Korkmaz, Sibel, Överlien, Carolina, och Lagerlöf, Hélène (2020). *Youth intimate partner violence: prevalence, characteristics, associated factors and arenas of violence*. Nordic Social Work Research, 1–16.

Lundgren, Eva, Heimer, Gun, Westerstrand Jenny, Kalliokoski Anne-Marie (2001), "*Slagen dam, Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfattningsundersökning*", Brottsoffermyndigheten, (förkortad Slagen dam).

Lundgren, Eva (2012), *Våldets normaliseringsprocess och andra våldsförståelser*, Växjö: Roks.

Nilsson, Göran (2018), 'Om brott mot frihet och frid', i: Asp, Petter m.fl., *Brottsbalken – en kommentar (Kapitel 1 – 12)*, Stockholm: Karnov Group.

Sandgren, Claes (2005), *Om teoribildning och rättsvetenskap*, publicerad i Juridisk tidskrift 2004–05 nr 2.

Sandgren, Claes (2018), *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare – ämne, material, metod och argumentation*, 4 uppl., Stockholm: Norstedts Juridik.

Ulväng, Magnus (2018), 'Om straffmätning och påföljdseftergift', i: Asp, Petter m.fl., *Brottsbalken – en kommentar (Kapitel 25 – 38)*, Stockholm: Karnov Group.

Vogel, Hans-Heinrich (2020), 'Den juridiska litteraturen', i: Bernitz, Ulf m.fl., *Finna rätt*, 15 uppl., Stockholm: Norstedts Juridik.

Överlien, Carolina (2018), *Våld mellan ungdomar i nära relationer – digitala medier och utövande av kontroll*, publicerad i Socialvetenskaplig tidskrift 2018:1.

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 2004 s. 97

NJA 2004 s. 437

Hovrätterna

Göta hovrätt, dom 2006-05-10 i mål B 782 – 06.

Hovrätten för Västra Sverige, dom 2009-07-28 i mål B 2684 – 09.

Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom 2011-07-29 i mål B 1677–11.

Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom 2015-01-28 i mål B 1385–14.

Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom 2017-11-27 i mål B 2275–17.

RH 2016:29

Svea hovrätt, dom 2005-11-18 i mål B 317–05.

Svea hovrätt, dom 2007-12-11 i mål B 6854–07.

Tingsrätterna

Borås tingsrätt, dom 2009-05-15 i mål B 348 – 08.

Eskilstuna tingsrätt, dom 2004-12-13 i mål B 2300–04.

Falu tingsrätt, dom 2020-09-09 i mål B 1297 – 20.

Helsingborgs tingsrätt, dom 2011-05-25 i mål B 5631–10.

Lidköpings tingsrätt, dom 2006-03-10 i mål B 831 – 05.

Lunds tingsrätt, dom 2017-08-07 i mål B 749 – 17.

Malmö tingsrätt, dom 2014-04-16 i mål B 2015–13.

Västmanlands tingsrätt (Kansli Köping), dom 2007-09-12 i mål B 1602–07.